ΕΤΟΣ Β'—1899 + ΑΡ. 15 + 1 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ

ΕΘΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΒΕΡΩΦ

ΣΥΜΠΕΘΕΡΟΣ

Ἡ πανσέληνος ἔχυνε τὸ φῶς της εἰς τὸν κόλπον τοῦ Φαλήρου· ἡ θάλασσα ἔλαμπεν ἀρρυτίδωτος, ἀλλ' ὁ νότιος ἄνεμος εἶχε πνεύσει σφοδρὸς κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας καὶ ἦτο ἀκόμη πολὺ ἐπαισθητὸς ὁ σάλος. Ὁ γέρων κωπηλάτης μου εὕρισκεν ἀντίστασιν εἰς τὰ λεῖα νερά. Ἐξηπλωμένος εἰς τὴν λέμβον, τὸν ἔβλεπα νὰ σφογγίζῃ συχνὰ τὸ μέτωπον, ἀφίνων πρὸς στιγμὴν τὴν δεξιὰν κώπην. Μοῦ ἤρχετο ὄρεξις νὰ τὸν βοηθήσω κωπηλατῶν κ' ἐγώ, ἀλλ' ἦτο ζεστὴ ἡ ἑσπέρα, — καὶ μ' ἐνανούριζε τόσον τερπνὰ τὸ κούνημα τῆς ἡσύχου θαλάσσης! . . .

Ἐπὶ τέλους ἰδοὺ πνοὴ ἀνέμου!

— Δὲν ἀνοίγεις τὸ πανί, γέρω μου; Ἴσως σὲ βοηθήσῃ ὀλίγον.

Τὸ ἤνοιξε. Ἡ βοήθεια ἦτο μικρά, ἀλλ' ὁπωσδήποτε αἱ κῶπαι ἐφαίνοντο ἐλαφρότεραι εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ναύτου. Ἠδυνάμην τώρα ν' ἀρχίσω ὁμιλίαν, χωρὶς φόβον νὰ τὸν κουράσω.

— Ὡραία ἡ βάρκα σου! ποῦ τὴν ἔκαμες;

— Ἤγγισα τὴν κατάλληλον χορδήν. Ἦτο προφανῶς ὑπερήφανος διὰ τὴν ἰδιοκτησίαν του καὶ ὁ ἔπαινός μου τοῦ ἐπροξένησεν εὐχαριστησιν. Ἤνοιξεν ἡ γλῶσσα τοῦ γέροντος. Μοῦ διηγήθη λεπτομερῶς τὴν ἱστορίαν ὅλην τῆς λέμβου του. Ἐναυπηγήθη πρὸ ἓξ μηνῶν εἰς Πειραιᾶ, ἀλλ' ἀπὸ ναυπηγὸν Συριανόν· ἡ ξυλεία ἦτο πρώτης ποιότητος, τὰ καρφία ὀρειχάλκινα· ἐστοίχισε χιλίας δραχμάς· δὲν ἀπέδωκεν ὅμως ἀκόμη τὴν ἀξίαν της.

Ἠθέλησα νὰ ἐπωφεληθῶ τῆς πρὸς τὸ λαλεῖν διαθέσεως τοῦ κωπηλάτου καὶ νὰ μάθω τὰ κατ' αὐτόν, ἀφοῦ ἔμαθα τὰ περὶ τῆς λέμβου του. Δὲν τὸν ἐγνώριζα ἀπὸ ἄλλοτε, δὲν διέκρινα δὲ καὶ τώρα τὰ χαρακτηριστικά του, διότι ἡ σελήνη ἐφώτιζε τὰ νῶτά του. Ἀλλ' ὁ τόνος τῆς φωνῆς του καὶ ὁ τρόπος τοῦ ἐκφράζεσθαι εἶχόν τι τὸ εὐγενικὸν καὶ εὐάρεστον. Χωρὶς νὰ τὸν βλέπω, ὁ ἄνθρωπος εἵλκυσε τὴν συμπάθειάν μου.

— Πόθεν εἶσαι, γέρω μου;

— Ἀπὸ τὰ Βάτικα.

— Ἐκεῖ ἔχεις τὴν οἰκογένειάν σου;

— Δὲν ἔχω οἰκογένειαν.

Ὑπεκρύπτετο τόση μελαγχολία εἰς τὴν ἀπόκρισιν, ὥστε ἡ περιέργειά μου ἠρεθίσθη. Ἦσαν ἄρά γε ἐπιτήδειαι αἱ ἐρωτήσεις μου; ἢ ἐζήτει ἐκεῖνος ἀφορμὴν νὰ ὁμιλήσῃ; Ἡ σελήνη ἔχυνε τόσον γλυκὰ τὸ φῶς της εἰς τὴν θάλασσαν, — ἡ λέμβος ἔσχιζε τὰ ἥσυχα νερὰ τόσον ἀθορύβως! Ἐὰν δὲν εἰπῇ κανεὶς τὸν πόνον του εἰς τὴν ἠρεμίαν νυκτὸς τόσον ὡραίας, πότε θὰ τὸν εἰπῇ; Καὶ πῶς αἰσθάνεταί τις ἐνίοτε τὴν ἀνάγκην νὰ ἐκμυστηρεύσῃ τὸν πόνον του, καὶ χωρὶς ἀκόμη νὰ ἔχῃ ἀπέναντί του ἀκροατὴν συμπαθῆ.

Ἰδοὺ τοῦ κωπηλάτου μου ἡ ἱστορία.

Εἰς τὸ σχολεῖον ὅπου ἐπήγαινε μικρός, — εἰς τὸν τόπον του, — ἐπήγαινε καὶ μία μικρὰ κόρη, κατὰ τρία ἔτη νεωτέρα του. Ἦτο ἡ ἀχώριστος σύντροφός του. Μαζῆ ἔπαιζαν, μαζῆ ἐμάνθαναν τὰ μαθήματά των, αὐτὸς ἦτο ὁ προστάτης της, καὶ ἐκείνη ἦτο ἡ ἐπιβάλλουσα τὴν θέλησίν της. Ἱστορία αὐτὴ ὄχι βεβαίως ἀσυνήθης.

Καὶ ἐξηκολούθει ὁ γέρων τὴν διήγησίν του:

— Αἱ μητέρες μας ἤρχοντο νὰ μᾶς πάρουν ἀπὸ τὸ σχολεῖον καὶ ἐγελοῦσαν μὲ τὴν φιλίαν μας. Νὰ τὰ ζευγαρώσωμεν, ὅταν μεγαλώσουν, ἔλεγαν ἀναμεταξύ των. Νὰ μὴ τὰ χωρίσωμεν! — ἡμεῖς τὰ ἠκούαμεν αὐτὰ καὶ μᾶς ἐφαίνετο τόσον φυσικὸν τὸ πρᾶγμα! Ἔπειτα, ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ἐμεγαλώσαμεν. Δὲν ἐπηγαίναμεν πλέον εἰς τὸ σχολεῖον, ἀλλ' ἐβλεπόμεθα κάθε ἡμέραν. Μ' ἐκύτταζεν ἐκείνη, τὴν ἐκύτταζα κ' ἐγώ, — δὲν ἐλέγαμεν τίποτε, ἀλλὰ τὰ ἔλεγε κρυφὰ ἡ καρδιά μας. Ὅταν ἔγεινα δεκαεννέα ἐτῶν, κ' ἐκείνη δεκαέξ, τὰ εἶπα μίαν ἡμέραν εἰς τὴν μητέρα μου.

— Μάννα, νὰ μὴ μᾶς τὴν πάρουν τὴν Εἰρή-

νην! Τὴν θέλω γυναῖκά μου. Αὐτὴν καὶ ὄχι ἄλλην!

— Καλά, Παναγιώτη μου, καλά! Ἐγὼ δὲν λέγω ὄχι, ἀλλὰ νὰ ἰδοῦμεν τί θὰ 'πῇ ὁ πατέρας σου.

Ὅταν ἐπῆγα νὰ τὸ εἰπῶ τοῦ πατρός μου, τὸν ἐπῆρεν ἀμέσως ὁ θυμός. Δὲν εἶχε καὶ ἄδικον. Εἶχεν ἑπτὰ θυγατέρας νὰ ὑπανδρεύσῃ καὶ δύο ἀνήλικα ἀγόρια. Εἴμεθα δέκα παιδιά, καὶ πῶς νὰ τὰ θρέψῃ ὁ πτωχὸς ὁ πατέρας μου! Ἦλθεν ἡ ὥρα νὰ γείνω ἐγὼ βοηθός του, νὰ τοῦ ἐλαφρώσω τὸ βάρος—καὶ ἀντὶ νὰ μ' ἔχῃ στήριγμα, ἤθελα νὰ πάρω καὶ γυναῖκα! Ἐθύμωσε. Δὲν εἶχεν ἄδικον, ἀλλὰ μοῦ τὸ εἶπε σκληρά. Μοῦ εἶπεν ὅτι εἶμαι κακὸς υἱός, ὅτι δὲν θέλει νὰ μὲ 'ξεύρῃ, καὶ νὰ πάρω τὰ ροῦχά μου νὰ φύγω! — Πατέρα μου, δὲν λέγω νὰ τὴν πάρω ἀπὸ τώρα τὴν Εἰρήνην. Ἄφησε νὰ γείνουν ἀρραβῶνες καὶ προσμένω πέντε, ἓξ χρόνους. — Ὄχι! νὰ φύγῃς!

Δὲν ἔφυγα εὐθύς. Ἔμεινα. Ἀλλὰ ὁ πατέρας μου δὲν ἐμαλάκωνε. Ἐπέρασαν ὀκτὼ δέκα ἡμέραι. — Ἀκόμη ἐδῶ εἶσαι; μοῦ λέγει. — Τί νὰ κάμω κ' ἐγώ; Ἐπῆρα τὰ ροῦχά μου καὶ τὴν εὐχὴν τῆς μάννας μου κ' ἔφυγα. Τὴν Εἰρήνην οὔτε τὴν εἶδα, οὔτε τῆς ὡμίλησα. Πῶς νὰ τολμήσω, ἀφοῦ δὲν τὸ ἤθελε ὁ πατέρας μου; Τότε εἴχαμεν τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν γονέων μας. Ἂν ἦτο τώρα, θὰ ἐτελείωνε διαφορετικὰ ἡ ὑπόθεσις. Ἂς εἶναι!

Ἦλθα λοιπὸν εἰς τὸν Πειραιᾶ, πτωχός, — θεόπτωχος! Ἠὗρα ὅμως καλοὺς πατριώτας. Μοῦ ἔδειξαν πῶς καὶ ποῦ νὰ εὕρω ἐργασίαν. Ἔκαμνα θελήματα, ἔκαμνα ὅ,τι εὕρισκα. Ὀλίγ' ὀλίγον, μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, συνέπιασα ὀλίγα χρηματάκια, ἔστειλα ὀλίγα εἰς τοὺς γονεῖς μου, ἔπειτα κατώρθωσα, μετὰ χρόνους, ν' ἀποκτήσω μίαν βαρκοῦλα· ἔστειλα καὶ ἄλλα χρήματα. Ὁ πατέρας μου εἶδεν ὅτι δὲν ἦτο ὁ υἱός του κακός, οὔτε ἀνάξιος. Μίαν ἡμέραν τὸν βλέπω ἔξαφνα ἐμπρός μου εἰς τὸν Πειραιᾶ. Ἦλθε νὰ μ' εὕρῃ. — Παιδί μου, μοῦ λέγει, ἦλθα νὰ σοῦ ζητήσω συγχώρησιν. — Πατέρα μου, ἐσὺ ἀπὸ ἐμένα συγχώρησιν!...

Ἔκλαιε ἐκεῖνος, ἔκλαια κ' ἐγώ. Ἤθελε νὰ μὲ πάρῃ 'πίσω εἰς νὰ Βάτικα, νὰ μοῦ εὕρῃ γυναῖκα. — Ὄχι, πατέρα, μόνος θὰ ζήσω, μόνος θ' ἀποθάνω!

— Καὶ ἡ Εἰρήνη; ἠρώτησα.

— Ἡ Εἰρήνη; Τὴν εἶχαν 'πανδρεύσει τρία ἔτη ἀφοῦ ἔφυγα. Ἂν εἶχε μείνει ἀνύπανδρη, δὲν θὰ ἔμενα ἐγὼ εἰς τὸν Πειραιᾶ.

— Καὶ δὲν ἐπέστρεψες ποτὲ εἰς τὰ Βάτικα;

— Ἐπῆγα πρὸ ὀκτὼ ἐτῶν. Ἐχάρηκα καὶ μ' ἐχάρηκαν, ἀλλὰ τί τὰ θέλεις; Μ' ἐξερρίζωσεν ἡ τύχη ἀπ' ἐκεῖ.

— Καὶ ἡ Εἰρήνη; ἠρώτησα πάλιν.

— Ἡ Εἰρήνη ἔχει τώρα παιδιὰ καὶ ἐγγόνια. Τὴν μεγάλην της τὴν κόρην τὴν ἔδωκε εἰς τὸν μικρόν μου ἀδελφόν. Ἐγίναμεν συμπέθεροι, ἀφοῦ δὲν ἦτο γραπτὸν νὰ γίνωμεν ἀνδρόγυνον. Ὅταν ἐπῆγα, μοῦ ἔκαμε τραπέζι, — τὸν συμπέθερον. Εἶχε τὸν ἀδελφόν μου, τὴν κόρην της καὶ τὸ παιδάκι των. Τὸ ἐπῆρα 'ς τὰ γόνατά μου, τὸ ἐφίλησα. — Νὰ σᾶς ζήσῃ ὁ Γεώργης, λέγω τοῦ ἀδελφοῦ μου. Τὸ εἶπα Γεώργη, διότι Γεώργιον ἔλεγαν τὸν πατέρα μας, καὶ εἰς τὸν τόπον μας εἶναι συνήθεια ἀπαράβατη νὰ δίδῃ ὁ πατέρας εἰς τὸν πρῶτόν του υἱὸν τοῦ πατρός του τὸ ὄνομα. — Δὲν τὸν ὠνομάσαμεν Γεώργιον, λέγει ὁ ἀδελφός μου. Ἔχει τὸ ὄνομά σου. Τὸν ἐβαπτίσαμεν Παναγιώτην. — Πῶς ἔγεινε τοῦτο; ἠρώτησα. — Ὁ ἀδελφός μου ἐχαμογέλασε καὶ ἐγύρισε νὰ ἰδῇ τὴν μητέρα τῆς γυναικός του. Ἡ Εἰρήνη τότε μοῦ εἶπεν ἥσυχα, ἥσυχα. — Ἐγὼ ἠθέλησα νὰ τοῦ δώσουν τὸ ὄνομά σου. — Δὲν ἐγύρισε νὰ μὲ ἰδῇ ἐνῷ τὰ ἔλεγεν αὐτά. Ἐφίλησα πάλιν τὸ παιδὶ καὶ εἶπα:

Θὰ τὸ ἀγαπῶ διπλᾶ, ἀφοῦ ἔχει τὄνομά μου.

Εἴμεθα πλησίον εἰς τὴν παραλίαν. Ὁ ἄνεμος εἶχε πέσει ἐντελῶς. Χωρὶς νὰ μαζεύσῃ τὸ πανί, ὁ Παναγιώτης ἔδωκε μὲ τὰς κώπας του ὀλίγα ρωμαλέα κτυπήματα εἰς τὴν θάλασσαν καὶ μᾶς ἔφερεν εἰς τὴν ἀποβάθραν.

— Καλὴ νύκτα, Παναγιώτη.

— Καλὴ νύκτα, Κύριε.

Περὶ Εἰρήνης, οὔτε λέξιν πλέον.

Δ. Βικελας

Η ΣΧΟΛΙΚΗ ΠΕΙΘΑΡΧΙΑ

Ὁ γραμματοδιδάσκαλος, ὅστις ἀδαὴς πάσης ὑγιοῦς παιδαγωγικῆς γνώσεως καὶ τέχνης εἶνε, νομίζει ὅτι παιδεύει πρὸς πειθαρχίαν καὶ μορφώνει καλὸν ἦθος, ἐὰν κρατῇ εἰς τὴν μίαν χεῖρα τὴν ἀνιαρὰν ἀποστήθισιν καὶ εἰς τὴν ἑτέραν τὴν φοβερὰν ῥάβδον, ἐὰν τὴν αὐθαιρεσίαν καὶ τὴν ἰδιοτροπίαν του ἔχῃ γνώμονα πάσης ἐνεργείας, ἐὰν ἀδιαφορῶν εἰς τὸ εὔκολον καὶ συμφέρον καὶ σωτήριον τοῖς μαθηταῖς του ἐπιδιώκῃ μόνον ὅ,τι προσδίδει ἑαυτῷ ῥαστώνην. Τὰ δυσάρεστα ὅμως ἀποτελέσματα τῆς λειτουργίας σχολείου ὑπὸ τοιοῦτόν τινα διδάσκαλον καὶ εἰς τὸν τυχόντα παρατηρητὴν εἶνε καταφανέστατα. Ἀπὸ πρωΐας μέχρις ἑσπέρας ὁ διδάσκαλος οὗτος κραυγάζει, ἀπειλεῖ, ὑβρίζει, ἐπιβάλλει βαρείας ποινάς· ἀλλὰ τὰ πάντα εἰς μάτην πράττει, διότι οἱ μαθηταί του εἶνε καὶ μένουσι πάντοτε ἀπρόσεκτοι καὶ ἄτακτοι — ἐνίοτε μάλιστα, ἐὰν τυχὸν εἶνε καὶ κακοανατεθραμμένοι, ἐπίτηδες παρέχουσιν ἀφορμὴν πρὸς ὀργὴν καὶ κραυγάς, ἵνα μυκτηρίζωσιν εἶτα αὐτὸν καὶ διασκεδάζωσι. Καὶ ἂν χάριν τῆς

ῥάβδου, τὴν ὁποίαν ἀπειλητικῶς κραδαίνει ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς τῶν μαθητῶν ἢ ἀνηλεῶς φέρει κατὰ τῶν πλευρῶν αὐτῶν, ἐπέρχεται πρὸς στιγμὴν ἄμπωτις ἐν τῇ ἀταξίᾳ ἐκείνῃ, τοῦτο γίνεται μόνον ἵνα σφοδρότερον μετ' ὀλίγον ἐπαναληφθῇ αὕτη εἴτε ἐν αὐτῷ τῷ σχολείῳ εἴτε καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ. Οὐχὶ σπανίως καὶ αὐτὸς ὁ διδάσκαλος ἀπορεῖ, διότι παρ' ὅλας τὰς προσπαθείας καὶ τὴν καθ' ἑκάστην ἠθολογικὴν διδασκαλίαν του οἱ μαθηταί του ἐξακολουθοῦσι νὰ ὑβρίζωσι, νὰ βλασφημῶσι, νὰ γρονθοκοπῶσιν ἀλλήλους, νὰ σείωσι διὰ τοῦ θορύβου τὸ διδακτήριον ἐκ θεμελίων, νὰ καταστρέφωσι τοὺς κεράμους καὶ τὰ δένδρα τοῦ γείτονος, συναισθάνεται οἱονεὶ ἐνοχὴν διὰ τὸ διαπραττόμενον ἐν τῷ σχολείῳ του κατὰ τῆς ἀνθρωπότητος κακὸν καὶ λυπεῖται, ἀλλὰ καὶ οὐδεμίαν δυσκολίαν ἀπαντᾷ εἰς τὸ νὰ διασκεδάζῃ τὴν ἀπορίαν του καὶ νὰ καθησυχάζῃ ἑαυτὸν ἀποφαινόμενος αὐθαιρέτως καὶ αὐθεντικῶς ἰδίας παιδαγωγικὰς γνώμας καὶ ἀρχάς. Οὐδεμίαν δυσκολίαν ἀπαντᾷ εἰς τὸ ν' ἀποφαίνηται, φέρ' εἰπεῖν, ὅτι πάντες σχεδὸν οἱ μικροὶ ἐκεῖνοι μαθηταί του εἶνε φύσει καὶ οἰκογενειακῇ ἀνατροφῇ διεστραμμένοι, ὅτι πάντες σχεδὸν κατὰ τὴν μάθησιν εἶνε βλᾶκες, ὅτι εἶνε ἀνεπίδεκτοι οἱαςδήποτε βελτιώσεως, ὅτι ἐγεννήθησαν πρὸς τυραννίαν του κ.τ.τ., ἀλλὰ καὶ οὐδεμίαν τύψιν συνειδότος καὶ εὐσπλαγχνίαν αἰσθάνεται εἰς τὸ νὰ ἐφαρμόζῃ εὐθὺς ἀμέσως κατ' αὐτῶν ἀδυσωπήτους ῥαβδισμοὺς καὶ γρονθοκοπήματα, ἐκριζώσεις ὤτων καὶ κόμης, ἐμπτυσμούς, χυδαιοτάτας ὕβρεις, πανημέρους νηστείας καὶ παντοίας ἄλλας βαναύσους καὶ ἀνηθίκους τιμωρίας, εἰς τὰς ὁποίας ὑπὸ τῆς παιδαγωγικῆς του ἀδαημοσύνης καὶ τῆς προτροπῆς πολλάκις ἀδαημονεστέρων καὶ ἀνοητοτέρων γονέων παρασύρεται. Ὄντως εἶνέ τι τὸ λυπηρὸν νὰ βλέπῃ τις τὸν τοιοῦτον διδάσκαλον ἐν διαρκεῖ νευρικῇ ἐξάψει καὶ ταραχῇ, ἀλλ' ἐπὶ μᾶλλον λυπηρὸν καὶ ἀξιοδάκρυτον εἶνε τὸ πρᾶγμα διὰ τὰ ἀθῷα ἐκεῖνα μικρὰ πλάσματα, τὰ ὁποῖα ἔχουσιν ἐγκλεισθῇ ἐκεῖ πρὸς πάντα ἄλλον σκοπὸν ἢ πρὸς ἠθικὴν μόρφωσιν. Ὁ ἐπισκεπτόμενος σχολεῖον, τὸ ὁποῖον κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ὑπὸ τὰς ἀνωτέρω συνθήκας λειτουργεῖ καὶ ἐν τῷ ὁποίῳ πλήρης παράλυσις πειθαρχίας ἐπικρατεῖ, μὰ τὴν ἀλήθειαν, χιλιάκις θὰ προτίμα νὰ μὴ βλέπῃ τὴν ἀγριότητα τοῦ ἤθους καὶ τὴν ἀθλιότητα τῶν ἐν αὐτῷ μαθητῶν, πρὶν ἢ ἀκούσῃ τὰς τυχὸν γραμματικὰς καὶ ἠθολογικὰς γνώσεις αὐτῶν.

Ἄντικρυς ἀντίθετος πρὸς τὸν γραμματοδιδάσκαλον εἶνε ὁ εὐπαίδευτος καὶ εὐσυνείδητος διδάσκαλος, ὅστις περὶ πολλοῦ ποιεῖται τὴν μόρφωσιν τοῦ ἤθους τῶν μαθητῶν καὶ δὲν θέλει νὰ ἐγκληματῇ κατὰ τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἠθικότητος αὐτῶν. Χάριν τῆς καλῆς μορφώσεως τῶν μαθητῶν του ὁ τοιοῦτος διδάσκαλος πάσας τὰς πράξεις αὐτοῦ, τάς τ' ἐν τῷ σχολείῳ καὶ τὰς ἐκτὸς τοῦ σχολείου, ὑποβάλλει πάντοτε εἰς τὴν γνωστὴν πυθαγόρειον ἐξέλεγξιν «πῇ παρέβην; τί δ' ἔρρεξα; τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη;», ἀποδοκιμάζει ἀπολύτως καὶ κατ' ἀρχὴν πᾶσαν παιδευτικὴν διάταξιν καὶ πᾶν παιδευτικὸν μέτρον ἀνῆκον εἰς τὴν χυδαίαν παιδαγωγίαν, ἔχει, ἐν γένει εἰπεῖν, πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν ἀληθῆ καὶ ἀνθρωπιστικὴν πειθαρχίαν, ἥτις καὶ μόνον σχολικὴ πειθαρχία δύναται νὰ κληθῇ.

Λεπτομερὴς ἤδη ἐξέτασις καὶ διατύπωσις τοιαύτης τινὸς σχολικῆς πειθαρχίας δὲν ἐνδιαφέρει βεβαίως πάντας τοὺς ἀναγνώστας τῆς Ἐθνικῆς Ἀγωγῆς, περιττὴ δὲ ἤθελεν εἶναι καὶ εἰς τοὺς πολλοὺς καὶ ἐμπείρους τῶν διδασκάλων μας· οὐχ ἧττον ὅμως ἂς ἐπιτραπῇ ἡμῖν νὰ πράξωμεν τοῦτο — ἐννοεῖται καὶ ἐφ' ὅσον δυνάμεθα — ἔστω καὶ χάριν τῶν ὀλίγων καὶ ἰδίᾳ τῶν πρωτοπείρων δημοδιδασκάλων μας, τῶν ὁποίων ἄλλως τὸ ἐν τοῖς σχολείοις ἔργον κατὰ καθῆκον παρακολουθοῦμεν.

Λέγοντες λοιπὸν σχολικὴν πειθαρχίαν ἐννοοῦμεν τὸ σύνολον τῶν παιδαγωγικῶν διατάξεων καὶ μέτρων, διὰ τῶν ὁποίων ἐξασφαλίζεται ἐν σχολῇ τινι ἡ κανονικὴ πορεία τῆς διδασκαλίας καὶ ἡ ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ αὐτῆς, ἅμα δὲ προφυλάσσεται καὶ προάγεται ἡ ὑγεία καὶ ἡ ἠθικότης τῶν μαθητῶν. Καὶ ἐν πάσῃ μὲν σχολῇ ἡ τοιαύτη πειθαρχία πρέπει νὰ εἶνε τὸ σπουδαιότατον τῆς ἀγωγῆς μέσον, μάλιστα δὲ ἐν τῇ δημοτικῇ, ἔνθα τὸ ἄρχεσθαι, ὡς καὶ ὁ σεμνὸς ἐκ Χαιρωνείας παιδαγωγὸς λέγει, πρέπει νὰ εἶνε τὸ κάλλιστον τῶν μαθημάτων, εἰς τὸ ὁποῖον νὰ παιδεύηται τὸ πολὺ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων διὰ τὴν μὴ ἐν τῷ βίῳ κακοδαιμονίαν του. Διὰ τὴν ἐπίτευξιν δὲ τῆς πειθαρχίας πρώτιστον παντων πρέπει ἡ διδασκαλία νὰ πληροῖ κυὶ ν' ἀνυψοῖ τὰ πνεύματα τῶν μαθητῶν, ὥστε νὰ προφυλάττῃ αὐτοὺς ἀπὸ πάσης παρεκτροπῆς καὶ νὰ μορφώνῃ παρ' αὐτοῖς καλὸν ἦθος· προσέτι ἀναγκαία εἶνε καὶ ἡ τήρησις ἰδίας τινὸς σειρᾶς παιδαγωγικῶν διατάξεων καὶ μέτρων.

Τοιαῦτα ἐν γενικαῖς γραμμαῖς πρεσβεύουσι περὶ τῆς σχολικῆς πειθαρχίας πάντες οἱ ἔξοχοι παιδαγωγοί. Προβαίνοντες δὲ νῦν εἰς τὰ καθ' ἕκαστα, καλὸν κρίνομεν ἀντὶ παντὸς ἄλλου νὰ παραθέσωμεν κατὰ πρῶτον τὰς περὶ τοῦ ζητήματος τούτου γνώμας τοῦ Κομενίου καὶ Δεισταρβεγίου, αἵτινες καθ' ἡμᾶς ἀπαραίτητοι ἤθελον εἶναι παντὶ δημοδιδασκάλῳ, ἐπιθυμοῦντι τὴν εἰς τὸ σχολεῖόν του τελεσφόρον εἰσαγωγὴν καὶ ἐμπέδωσιν καλῆς τινος πειθαρχίας.

Ὁ Κομένιος τὴν μεγάλην σημασίαν τῆς σχολικῆς πειθαρχίας ἐξαίρων λέγει· «Σχολὴ ἄνευ πειθαρχίας εἶνε μύλος ἄνευ ὕδατος. Ἐὰν ἀπὸ

τοῦ μύλου ἀφαιρέσῃ τις τὸ ὕδωρ, δὲν ἐργάζεται. Καὶ ἐὰν ἐν τῇ σχολῇ λείπῃ ἡ πειθαρχία, τὸ πᾶν κατ' ἀνάγκην ἀργεῖ.» Ἀποστρεφόμενος δὲ τὴν μηχανικὴν καὶ δεσποτικὴν ἀγωγὴν τῶν διδασκάλων τῆς ἐποχῆς του ἐμφαντικῶς ἀποφαίνεται τὴν γνώμην, ὅτι αὐτὴ ἡ διδασκαλία εἶνε τὸ καλλίτερον τῆς πειθαρχίας μέσον. «Ἡ διδασκαλία, λέγει, ὅταν ὀρθῶς γίνηται, μαγεύει τὰ πνεύματα τῶν μαθητῶν, ἑλκύει καὶ συμπαρασύρει αὐτὰ διὰ τῆς ἰδίας της γλυκύτητος. Ἐὰν τοῦτο δὲν ὑπάρχῃ, ἔνοχοι εἶνε οὐχὶ οἱ μανθάνοντες, ἀλλ' οἱ διδάσκοντες. Καὶ ἐὰν δὲν γνωρίζωμεν τὸ μέσον νὰ προσελκύσωμεν καταλλήλως τὰ πνεύματα τῶν μαθητῶν, εἰς μάτην βεβαίως θὰ μεταχειρισθῶμεν τὴν βίαν. Αἱ πληγαὶ καὶ οἱ πόνοι δὲν ἔχουσι τὴν δύναμιν νὰ φέρωσιν εἰς τὴν κεφαλὴν τῶν μαθητῶν τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν μάθησιν, ἀλλ' ἀκριβῶς τὸ ἐναντίον γεννῶσι τὴν ἀποστροφὴν καὶ τὴν ἀπέχθειαν πρὸς αὐτήν.» Ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς χρήσεως τῆς πειθαρχίας καθόλου παρατηρεῖ ὁ Κομένιος· «Εἰς ταύτην πρέπει ν' ἀσκῆται ὁ μαθητὴς οὐχὶ μὲ ἐμπάθειαν καὶ ὀργὴν καὶ μῖσος, ἀλλὰ μὲ εὐμένειαν καὶ δικαιοσύνην, ὥστε ἐκεῖνος, πρὸς τὸν ὁποῖον ἡ πειθαρχία ἐφαρμόζεται, νὰ διαβλέπῃ ὅτι τοῦτο πρὸς τὸ καλόν του γίνεται καὶ ἐκ πατρικοῦ αἰσθήματος προέρχεται τὸ ἐπιβαλλόμενον εἰς αὐτόν, ἅμα δὲ καὶ ὅτι πρέπει νὰ ὑποτάσσηται καὶ ν' ἀποδέχηται αὐτὴν ὡς καὶ τὰ παρὰ τοῦ ἰατροῦ διατασσόμενα πικρὰ φάρμακα.»

Καὶ ὁ Δειστερβέγιος τοῦ αὐτοῦ πνεύματος ἐμφορούμενος λεπτομερέστερον ἐκθέτει τὰ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου. «Ὅστις εἶνε καλός, λέγει, ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, εἶνε καλὸς καὶ ἐν τῇ πειθαγωγίᾳ. Αὐτὰ τὰ ἀντικείμενα τῆς διδασκαλίας εἶνε καὶ μέσα πειθαγωγίας. Ἐπὶ μακρὸν χρόνον ὡς ἔργον τοῦ διδασκάλου ἀνεγνώριζον μόνον τὸ δογματικῶς διδάσκειν. Ἤρκει τότε νὰ γνωρίζῃ τις μόνον νὰ λαλῇ καλῶς, διὰ νὰ εἶνε καὶ καλὸς διδάσκαλος. Ἀφ' ὅτου ὅμως ὑπὸ τὸ διδάσκειν ἐννοεῖται ὅλως ἄλλο τι ἢ ἡ ξηρὰ μετάδοσις γνώσεων, ἐννοεῖται δηλαδὴ τὸ ἐξεγείρειν, τὸ ἀναπτύσσειν, τὸ παρακινεῖν πρὸς αὐτενέργειαν, καὶ ἐν ἑνὶ λόγῳ τὸ παιδεύειν, ἔκτοτε δὲν ὑπάρχει καλὸς διδάσκαλος, ὅστις νὰ μὴ ἐννοῇ τὸ σχολεῖόν του συγχρόνως καὶ ὡς τόπον παιδαγωγίας. Διδάσκων οὗτος λαμβάνει πάντοτε ὑπ' ὄψιν τὴν προσοχήν, τὴν ἐπιμέλειαν, τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὴν δύναμιν πρὸς μάθησιν, τὴν γλωσσικὴν ἱκανότητα, τὴν αὐτενέργειαν καὶ τὸ αὐτεξούσιον τοῦ μαθητοῦ, οὐχὶ μόνον τὸ γνωστικόν, ἀλλὰ καὶ τὸ συναισθητικὸν καὶ τὸν χαρακτῆρά του, διδάσκων τ. ἔ. ῥυθμίζει, διευθύνει καὶ μορφώνει αὐτόν, ἐσωτερικῶς ὡς καὶ ἐξωτερικῶς. Ἐξωτερικὴ τάξις, εὐπρέπεια καὶ κοσμιότης, ὁμόνοια καὶ ὑπακοή, κανονικότης εἰς τὸ ἔρχεσθαι, ἀπέρχεσθαι, ἵστασθαι, κάθησθαι, καθὼς καὶ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν καὶ ἀπόδοσιν τῆς ἐργασίας, ἀγάπη πρὸς τὸν διδάσκαλον καὶ εἰς τὸ σχολεῖον, καθὼς καὶ εἰλικρίνεια καὶ ἐμπιστοσύνη, πάντα ταῦτα παρουσιάζονται ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἐπενεργείας τῆς ζώσης παιδαγωγικῆς ἀρχῆς, τοῦ ζῶντος τ. ἔ. καὶ διανοητικὴν δύναμιν καὶ ἐνεργὸν θέλησιν ἔχοντος διδασκάλου.» Συμπληρῶν δὲ ὁ Δειστερβέγιος τὴν περὶ πειθαρχίας γνώμην του προσεπιλέγει· «Ὡς ἡ τάσις πρὸς τὸν Θεὸν εἶνε πανταχοῦ τὸ πρώτιστον καὶ εἰς πᾶσαν ἀλήθειαν ὁδηγεῖ, οὕτω καὶ τὸ ὀρθὸν τῆς διδασκαλίας πνεῦμα ἄγει εἰς τὰς καλὰς πράξεις. Τὸ πνεῦμα τοῦτο ἂς δημιουργῇ πρὸ παντὸς ὁ διδάσκαλος. Ἄνευ αὐτοῦ πάντα τὰ ἄλλα εἶνε ξύλα, ἄχυρα, φρύγανα· τὸ πῦρ τὰ ἐξαφανίζει. Μετ' αὐτοῦ ἑπόμενον καὶ νὰ πλανηθῇ τις, ἀλλὰ καὶ οὐδέποτε ἐν τῷ συνόλῳ σφαλλόμενον αὐτὸν τῆς εὐθείας ὁδοῦ, τὸ πάθημα μόνον διαφωτίζει καὶ καθοδηγεῖ. Πᾶν δὲν εἶνε διὰ τὰ πάντα. Ὅ,τι ὁ εἷς ἐπιτυχῶς χειρίζεται, εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἑτέρου ἀποτυγχάνει. Διὰ τὰς ἀναριθμήτους παιδαγωγικὰς περιπτώσεις δὲν ὑπάρχει βιβλίον συνταγῶν . . . . Ὁ μαθητὴς πρέπει ἐν τῷ σχολείῳ νὰ ἐργάζηται, καὶ μάλιστα νὰ πράττῃ τοῦτο μετ' εὐχαριστήσεως. Ὅπου τοῦτο ἐπιτυγχάνεται, ἐκεῖ ὀλίγον ἢ οὐδὲν τὸ ἀπρεπὲς παρουσιάζεται· ὅπου ὅμως τὸ ἐναντίον, ἐκεῖ πρέπει τις πάντοτε νὰ κανονίζῃ καὶ νὰ τιμωρῇ ἄνευ σκοπίμου ἀποτελέσματος. Αἱ τιμωρίαι, διότι εἶνε συνέπειαι παραπτωμάτων, προλαμβάνονται διὰ τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν ἐργασίαν. Καὶ ἡ ἀγάπη αὕτη πρὸς τὴν ἐργασίαν πρέπει νὰ ἐπιτευχθῇ ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς ἐργασίας. Ὅπου ἡ διδασκαλία δὲν παιδεύει, ἀλλὰ μόνον διδάσκει, μόνον μεταδίδει γνώσεις, ἐκεῖ δὲν πρέπει νὰ γίνεται λόγος περὶ διδασκαλίας μορφωτικῆς . . . . Οἱ νέοι διδάσκαλοι ἔχουσι νὰ κάμωσι κατὰ τὸ πλεῖστον μὲ τὴν πειθαρχίαν, ὅταν δὲν γίνωνται καταληπτοὶ ἐν τῇ διδασκαλίᾳ. Οἱ πλεῖστοι τῶν πολυμαθῶν δὲν ἐννοοῦσιν ἐκείνην, διότι δὲν ἐννοοῦσι καὶ ταύτην. Ἔμαθον, λέγουσι, τὴν μέθοδον, τὴν ἀνοησίαν ταύτην, ἔμαθον ἐπίσης καὶ τὴν πειθαγωγίαν.

Ὡς παρατηρεῖ τις, ἀμφότεροι οἱ διάσημοι οὗτοι παιδαγωγοὶ τὴν σχολικὴν πειθαρχίαν ἐπὶ τῆς διδασκαλίας κυρίως στηρίζουσιν. Ὁ μαθητεύσας καὶ ἀναμιμνησκόμενος τῶν τυχὸν διαφόρων διδασκάλων του δὲν δύναται ἢ ἀπολύτως νὰ συμφωνήσῃ πρὸς αὐτούς. Πολλῷ δὲ καταφανέστερον γίνεται τὸ πρᾶγμα, ἐὰν ἐπισκεφθῇ τις σχολεῖον, τὸ ὁποῖον κατὰ τὰς ῥηθείσας ἰδέας καὶ ἀρχὰς αὐτῶν λειτουργεῖ. Ὁ διδάσκαλος οὐδέποτε παράσσεται, οὐδέποτε ἀπειλεῖ, οὐδέποτε τιμωρεῖ· πάντοτε διδάσκει καὶ τὰ πάντα διευθύνει μὲ ἤρεμον φωνήν, ἀλλ' ἐν τῇ ὁποίᾳ φωνῇ ὑπάρχει καὶ ἡ πειστικότης ὅτι ὁ μαθητὴς πρέπει νὰ προσέχῃ καὶ νὰ ὑπακούῃ. Ἐκεῖ βλέπει τις τοὺς μικροὺς κρεμαμένους, οὕτως εἰπεῖν, ἀπὸ τῶν χειλέων αὐτοῦ, λυπουμένους διὰ πᾶσαν τυχαίαν τῆς διδασκαλίας διακοπήν, ἐξημερωμένους νὰ προσέρχωνται καὶ ν' ἀπέρχωνται ἐκ τοῦ σχολείου, ἐξημερωμένους νὰ βαδίζωσι καθ' ὁδόν, ν' ἀναστρέφωνται, νὰ ὁμιλῶσι, νὰ παίζωσιν. Εἰς τὸν διδάσκαλον καὶ τοὺς μαθητὰς τοῦ σχολείου τούτου δὲν εἶνε βεβαίως μυστήριόν τι ἡ πειθαρχία καὶ ἡ μόρφωσις ἤθους.

Ἐκ τῶν λοιπῶν μέσων τῶν συμβαλλόντων εἰς τὴν σχολικὴν πειθαρχίαν ἄξια προσοχῆς εἶνε ἡ κατ' ἰδίαν ἀσχολία τῶν μαθητῶν καὶ ἡ ἐπιτήρησις αὐτῶν.

Γνωστότατον παντὶ διδασκάλῳ εἶνε, ὅτι οἱ μαθηταί του, ἐφ' ὅσον δὲν διδάσκονται, δὲν πρέπει νὰ μένωσιν ἀργοί, ἀλλὰ νὰ ἔχωσιν ἀσχολίαν τινά· πρὸς τούτοις δὲ καὶ ὅτι ἕκαστον εἶδος τῆς ἀσχολίας ταύτης πρέπει νὰ εἶνε τοσοῦτον, ὅσον θέλει διαρκέσει ἡ εἰς τὴν ἑτέραν τάξιν διδασκαλία, καὶ τοιοῦτον, ὥστε νὰ προκαλῇ τὴν αὐτενέργειαν καὶ τὴν εὐχαρίστησιν τῶν μαθητῶν. Ἐὰν λοιπὸν ὁ διδάσκαλος φείδηται τῆς πειθαρχίας τοῦ σχολείου του καὶ τῆς ἰδίας ἑαυτοῦ γαλήνης, ἂν μεριμνᾷ πάντοτε, ὅπως ἡ διδομένη τοῖς μαθηταῖς ἀσχολία εἶνε ἀνάλογος πρὸς τὴν διάρκειαν τῆς ἐν τῇ ἑτέρᾳ τάξει διδασκαλίας του, ἂς ἐξοστρακίζῃ ἀπὸ τοῦ σχολείου του τὰς αὐθαιρέτους ἐκείνας προσταγάς: ***συμπλέξατε τὰς χεῖρας καὶ μὴν ἀνησυχεῖτε! ἀντιστρέψατε τὸ μάθημα! ἀντιγράψατέ το καὶ δευτέραν φοράν! γράψατε τρεῖς φορὰς μέχρι τοῦ ἑκατόν!***, καὶ ἂς ἀντικαθιστᾷ τὴν τοιαύτην ἀνιαρὰν ἀσχολίαν διὰ τῆς ἐν μέτρῳ πάντοτε προμελέτης καὶ ἐπιμελέτης τοῦ μαθήματος τῆς ἀναγνώσεως, διὰ καταλλήλων γλωσσικῶν ἀσκήσεων καὶ ἐκθέσεων, διὰ καταλλήλων ἀριθμητικῶν ἀσκήσεων καὶ προβλημάτων, διὰ καταλλήλων καλλιγραφημάτων καὶ ἰχνογραφημάτων κ.τ.τ. Ἐὰν προσέτι ὁ διδάσκαλος ἐπιθυμῇ νὰ βλέπῃ τοὺς μαθητάς του ἐγκαίρως καὶ κοσμίως καὶ φαιδρῶς νὰ προσέρχωνται εἰς τὸ σχολεῖον, ἂς παρέχῃ αὐτοῖς ὡς δυνατὸν ὀλιγώτερον ποσὸν γραπτῆς ἐργασίας διὰ τὴν κατ' οἶκον ἀσχολίαν, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς χωρίοις, ἔνθα οὗτοι καὶ εἰς οἰκιακὰ ἔργα ὑπὸ τῶν γονέων ἀπασχολοῦνται καὶ τῶν ἀπαιτουμένων πρὸς τοιαύτην ἐργασίαν στεροῦνται.

Χάριν τῆς σχολικῆς πειθαρχίας οὐδέποτε ἐπίσης πρέπει οἱ μαθηταὶ νὰ μένωσιν ἄνευ ἐπιτηρήσεως. Μόνον ἡ ἄγρυπνος ἐπιτήρησις τοῦ διδασκάλου ἐν τῷ σχολείῳ καὶ ἡ προσήκουσα καὶ μὴ κατασκοπικὴ ἐκτὸς αὐτοῦ ἔχει τὴν δύναμιν νὰ προλαμβάνῃ οἱανδήποτε παρεκτροπὴν τῶν μαθητῶν. Διὰ τοῦτο ἂς μὴ ἀπορῇ ὁ διδάσκαλος διὰ τὴν παράλυσιν τῆς πειθαρχίας τοῦ σχολείου του καὶ διὰ τὴν ἀγριότητα τοῦ ἤθους τῶν μαθητῶν του, ἐνόσῳ αὐτὸς μετὰ τὴν κεκανονισμένην ὥραν προσέρχεται εἰς τὸ ἔργον του, ἐνόσῳ αὐτὸς ἐγκαταλείπει τοὺς μαθητάς του εἰς τὴν ἐπιτήρησιν τοῦ τυχόντος συναδέλφου των ἢ μᾶλλον εἰς τὴν ἐπιτήρησιν τῶν τεσσάρων τοίχων τῆς αἰθούσης, ἐνόσῳ αὐτὸς τὸ ἴδιον συμφέρον ἔχων μόνον ὑπ' ὄψιν κατοικεῖ μακρὰν τῆς ἕδρας τοῦ σχολείου. Δὲν δύναταί τις ἢ ἰδίᾳ νὰ μνημονεύσῃ ἐνταῦθα καὶ τινων τῶν ἐν τοῖς πολυταξίοις σχολείοις διδασκάλων, οἵτινες βραδέως προσερχόμενοι καὶ προώρως ἀπερχόμενοι δὲν ἀναλογίζονται τοὐλάχιστον ὅτι ὀφείλουσι νὰ τηρῶσι ποιάν τινα ἀβρότητα πρὸς τοὺς λοιποὺς συναδέλφους των, τῶν ὁποίων τὴν διδασκαλίαν, ὡς ἐπόμενον, καθ' ἑκάστην στιγμὴν διαταράσσουσι καὶ ἐμποδίζουσι, καὶ ὅτι τὴν πειθαρχίαν ὁλοκλήρου τοῦ σχολείου παραβλάπτουσι.

Πρὸς τοῖς ἀνωτέρω ἀναγκαία εἶνε καὶ ἡ τήρησις ἰδίων τινῶν παιδαγωγικῶν διατάξεων, ἡ πρακτικὴ καὶ ἀκόλουθος ἐφαρμογὴ τῶν ὁποίων οὐκ ὀλίγον συντελεῖ εἰς τὴν μόρφωσιν καὶ μονιμοποίησιν τοῦ σχολικοῦ ἤθους. Αἱ διατάξεις αὗται εἶνε πολυπληθεῖς καὶ ἀνάλογοι πρὸς τὰς πολυειδεῖς ἐκφάνσεις τῆς παιδικῆς φύσεως· μόνον δὲ ἀπὸ ἐνδελεχοῦς παρατηρήσεως καὶ μελέτης δύναται νὰ ποριζῆται αὐτὰς ὁ διδάσκαλος καὶ διὰ συνετῆς καὶ πεφωτισμένης κρίσεως νὰ ἐφαρμόζῃ. Διὸ καὶ ἐνταῦθα θὰ περιλάβωμεν τὰς κυριωτάτας τούτων, τὰς ἐχούσας ἰδίᾳ σχέσιν πρὸς τὸ προπαρασκευαστικὸν μέρος τῆς σχολικῆς τάξεως, καθὼς καὶ τὰς ἀναφερομένας εἰς τὴν ἔναρξιν, εἰς τὴν διάρκειαν, εἰς τὰ διαλείμματα καὶ εἰς τὴν λῆξιν τῆς διδασκαλίας.

[Ἕπεται τὸ τέλος]

Ἐν Σπάρτῃ. Α. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΚΚΛΗΣΙΣ ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΜΗΤΕΡΑΣ

[*Κατὰ τὸν Dupanloup, ἐπίσκοπον τῆς Ὀρλεάνης*].

Μητέρες! πόσον ὡραία εἶνε ἡ ἀποστολή σας! Ἐμπιστευθεὶς ὁ Δημιουργὸς εἰς ὑμᾶς τὰς ψυχὰς τῶν τέκνων σας, ὅπως ἀναθρέψητε, μορφώσητε καὶ ἐκπαιδεύσητε ταῦτα, ἀνέθεσεν εἰς ὑμᾶς εὐγενῆ καθήκοντα. Καὶ εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ ὑψηλοῦ τούτου ἔργου ἐχάρισεν εἰς ὑμᾶς ἔξοχα δῶρα καὶ θαυμασίας δυνάμεις. Ἀλλ' ἔχετε ἀκριβῆ γνῶσιν τῶν μεγάλων τούτων δώρων; Εἶνε ἱκανῶς ἀνεπτυγμέναι ἐν ὑμῖν αἱ δυνάμεις αὗται; Ἐστὲ ἕτοιμοι πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς θείας ὑμῶν ἀποστολῆς; Ἐν ἑνὶ λόγῳ, εἶσθε σεῖς αἱ ἴδιαι ἀρκετὰ ἀνατεθραμμέναι, ὥστε νὰ ἀναθρέψητε τὰ τέκνα σας; Ἀλλὰ τί λέγω; Δύνασθε νὰ πράξητε τοῦτο μόναι; Δὲν σᾶς ἐλλείπει πολλάκις ὁ χρόνος καὶ τὰ μέσα; Ἑπομέ-

νως δὲν εἶσθε ἠναγκασμέναι συνήθως νὰ καταφεύγητε εἰς βοηθούς ;

Κρισιμωτάτη ἡ στιγμή, καθ' ἣν μήτηρ τις παραδίδει εἰς ἕτερον πρόσωπον τὴν ψυχὴν τῆς θυγατρός της πρὸς ἀνατροφήν! Ὁ παρατηρητὴς τοῦ γεγονότος τούτου εἶνε μάρτυς τῆς ὀδύνης, ἣν δοκιμάζει ἡ μητρικὴ καρδία, καὶ τῆς δυνάμεως τῆς ἀγάπης μητρός, ἥτις, ἕνεκεν τοῦ ἀληθοῦς καὶ αἰωνίου ἀγαθοῦ τοῦ τέκνου της, δὲν ὀπισθοχωρεῖ ἀπέναντι οὐδεμιᾶς θυσίας. Ἀλλὰ καὶ τότε, τὸ πᾶν δὲν ἐτελείωσε δι' αὐτάς. Ἡ ἀποστολή των δὲν ἔληξεν, ἀλλ' ἐμερίσθη· αὐταὶ αἱ ἴδιαι, καθ' ὅσον δύνανται, ὀφείλουσι νὰ λαμβάνωσι μέγα μέρος εἰς τὴν ἀνατροφὴν τῶν θυγατέρων των.

Ἀλλ' αἱ δεύτεραι αὗται μητέρες, εἰς ἃς ἀνατίθεται ἡ ψυχὴ τοῦ παιδός, ὅπως ἐκτελεσθῇ δι' αὐτῶν τὸ ἔργον τῆς μητρός, ἔπρεπε νὰ εἶνε καὶ αὐταὶ μητέρες, καὶ τολμῶ νὰ εἴπω, πλέον τι ἢ μητέρες κατὰ χάριν, διότι ὀφείλουσι νὰ ἀνταποκριθῶσιν εἰς τὴν πρὸς αὐτὰς ἐμπιστοσύνην τῶν κατὰ φύσιν μητέρων. Ἀλλ' εἶνε ἄρα τοιαῦται ; Ἐὰν ἀνευρίσκηται ἐν αὐταῖς ἀνεπάρκεια, ἐὰν αἱ γνώσεις, ἐὰν τὸ λογικόν, ἐὰν ἡ κρίσις, ἐὰν ἡ βαρύτης, ἐὰν ἡ ἀγνότης, ἐὰν ἡ αὐθεντία, ἰδιότητες, αἱ ὁποῖαι πρέπει νὰ πρυτανεύωσιν εἰς τὸ ὑψηλὸν ἔργον, ὅπερ ἀνέλαβον, δὲν εἶνε εἰς βαθμόν, εἰς ὃν ἔπρεπε νὰ εἶνε, τί θὰ γείνωσι τὰ πτωχὰ ἐκεῖνα τέκνα ; Πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ τοιούτου κινδύνου, καὶ ὅπως συντελέσω τὸ ἐπ' ἐμοὶ εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ὑψηλῶν μητρικῶν καθηκόντων, ἀποτείνω τὴν ἔκκλησιν ταύτην εἰς τὰς μητέρας, εἰς ὅλας τὰς μητέρας, τάς τε κατὰ φύσιν καὶ τὰς κατὰ χάριν, καὶ ἐπιθυμῶ, εἰ δυνατόν, νὰ ἀποκαλύψω ἐν τῇ ἐκκλήσει ταύτῃ ὅλον τὸ μεγαλεῖον τῶν ἑαυτῶν καθηκόντων, καὶ νὰ δείξω ποῦ κεῖνται αἱ δυσχέρειαι καὶ τὰ χάσματα καὶ ποῦ τὰ φάρμακα καὶ ἡ θεραπεία. Προσκαλῶ λοιπὸν πάσας εἰς τὴν ἐργασίαν καὶ εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῆς εὐγενοῦς ἐπιστήμης, ἥτις καλεῖται *ἀνατροφή*.

Εὑρύνω ἐνώπιον αὐτῶν τὰς ὁδούς, αἵτινες εἶνε ὀλίγον κεχαραγμέναι, ὅπως βαδίσωσιν εἰς τὸ ἀληθινὸν φῶς τόσαι γυναῖκες, τῶν ὁποίων αἱ ἰσχυραὶ ψυχικαὶ δυνάμεις δὲν ἔχουσιν ἐπαρκῶς καλλιεργηθῇ, καὶ πολλάκις μένουσιν εἰς ἀχρηστίαν.

Γυνή τις πνεύματος καὶ καρδίας σπανίων, πρὸς ἣν ἔγραψά τινα περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, μοὶ ἀπεκρίθη : « Ἐάν, Σεβασμιώτατε, κρίνητε ἄξιον νὰ ἀνακοινώσητε τὰς ἰδέας Σας ταύτας εἰς ὅλας τὰς μητέρας, πιστεύσατε ὅτι θὰ πλήξητε τρυφερωτάτας χορδὰς τῆς καρδίας των. Ὁμόθυμος ἀπόφασις ὅλων ἔσται νὰ Σὲ ὑπακούσωσι καὶ νὰ παραδοθῶσιν εἰς τὰς σπουδάς, τὰς ὁποίας ταῖς ὑποδεικνύετε· βαθέως θὰ αἰσθανθῶσι τὴν ἀνάγκην ταύτην ὅσαι πρόκειται νὰ ἀναθρέψωσι θυγατέρας».

Ἐνισχυθεὶς ὑπὸ τῆς ἐνθαρρύνσεως ταύτης καὶ ὑπ' ἄλλων εὐγενῶν ἐλατηρίων προσκαλῶ εἰς τὴν μελέτην τοῦ ὡραίου τούτου ἀντικειμένου τὰς ἑξῆς : 1) Πάσας τὰς μητέρας, τὰς ἐχούσας τὸ θάρρος καὶ συναισθανομένας τὸ καθῆκον τοῦ νὰ ἀναθρέψωσιν αὐταὶ αἱ ἴδιαι τὰς θυγατέρας των, ἕτοιμοι νὰ ὑποστῶσι πρὸς τοῦτο πᾶσαν θυσίαν μέχρις αὐταπαρνήσεως. 2) Πάσας τὰς παιδαγωγούς, τὰς πνευματικὰς ταύτας μητέρας, τὰς ἀφωσιωμένας εἰς τὴν ἀνατροφὴν τῶν πλουσίων νεανίδων εἴτε κατ' οἶκον εἴτε ἐν τῷ σχολείῳ. 3) Πάσας τὰς διδασκάλους τῶν κατωτέρων σχολείων, τὰς μεταδιδούσας τὰς πρώτας καὶ στοιχειώδεις γνώσεις εἰς τὰς κόρας πτωχῶν οἰκογενειῶν, ὡς ἐπίσης καὶ τὰς ἐν τοῖς ἀνωτέροις ἐκπαιδευτηρίοις διδασκούσας σειρὰς μαθημάτων πρὸς τελείαν ἐκπαίδευσιν τῶν νεανίδων.

Ἰδοὺ τὰ πρόσωπα, εἰς ἃ ἀποτείνομαι καὶ ἐπιθυμῶ νὰ ἀποκαλύψω τὸ ἱερὸν ἔργον τῆς ἀνατροφῆς, ὅπως δυνηθῶσι νὰ χρησιμοποιήσωσι τοὺς θησαυροὺς τοῦ ὀρθοῦ λόγου, ὃν ὁ Θεὸς ἐνέβαλεν εἰς τὴν ψυχήν των, τὴν φωτεινὴν ταύτην λαμπάδα τοῦ φωτός, τῆς ὁποίας ἠξιώθησαν νὰ μετάσχωσι, καὶ ὅπερ ἀποστολὴν ἔχουσι νὰ μεταλαμπαδεύσωσιν εἰς τὰς καρδίας τῶν κατὰ φύσιν ἢ κατὰ πνεῦμα τέκνων των.

Ἐπιτραπήτω μοι λοιπὸν νὰ εἴπω κατὰ πρῶτον πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. Τίς εἶνε αὕτη ; Ὅτι ἡ ἀνατροφὴ εἶνε πρὸ παντὸς ἄλλου ἔργον ἀγάπης καὶ ἀφοσιώσεως· ἀλλ' εἶνε συγχρόνως ἔργον ὀρθῆς καὶ πεφωτισμένης διανοίας. Εἶνε ἀνάγκη νὰ φωτίσῃ τις, νὰ ἐξευγενίσῃ, νὰ ἐνισχύσῃ, νὰ ἀνυψώσῃ τὰς ψυχὰς τῶν παίδων. Ἀλλ' ἵνα φωτίσῃ, δὲν πρέπει αὐτὸς νὰ διατελῇ ἐν τῷ σκότει· ἵνα ἀνυψώσῃ, δὲν πρέπει νὰ ἔχῃ αἰσθήματα ταπεινὰ καὶ χυδαῖα. Ἀλλὰ πόσαι μητέρες, καὶ πόσαι παιδαγωγοὶ δὲν εὑρίσκονται τοιαῦται ; Καὶ διατί ; διότι ἔτυχον ἀτελοῦς ἀνατροφῆς, ἀνατροφῆς, ἥτις δὲν ἐφικνεῖται εἰς τὸ βάθος τῆς διανοίας των, οὐδὲ διακατέχει τὴν καρδίαν των, οὐδὲ διευθύνει τὴν θέλησίν των.

Σᾶς κατηγορῶν, Κυρίαι μου, ὅτι εἶσθε λίαν εὐαίσθητοι, ἀσταθεῖς, ἐπιπόλαιοι· τῶν ἁμαρτημάτων τούτων δὲν εἶσθε σεῖς πάντοτε αἴτιαι, ἀλλ' ἡ ἀνατροφή σας, ἥτις πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι εἶνε λίαν παρημελημένη. Δυστυχῶς οἱ πρὸς τοῦτο ἁρμόδιοι δὲν φροντίζουσι νὰ καλλιεργήσωσι τὰς θαυμασίας πνευματικὰς καὶ ἠθικὰς δυνάμεις, ὧν κοινωνοὺς κατέστησεν ὑμᾶς ὁ Δημιουργός· ἀντὶ νὰ φωτίσωσιν, ἐπεσκότισαν τὸ φῶς τοῦ νοῦ σας καὶ ἀφῆκαν ἀκαλλιέργητα τὰ θεῖα δῶρα τῆς κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν τοῦ Θεοῦ πλασθείσης ψυχῆς σας.

Τὸ οὐσιῶδες ἁμάρτημα, ὅπερ συντελεῖ εἰς τὸ

νὰ μὴ εἶνε ἡ ἀνατροφὴ τῶν γυναικῶν ὁποία ἔπρεπε νὰ εἶνε, εἶνε ἡ ἀπερισκεψία. Ἐκ φύσεως εἰσὶν ἐλαφραί, ζωηραί, ἀπρόσεκτοι· τὸ αἴσθημα καὶ ἡ ἐντύπωσις δεσπόζει τῆς ψυχῆς των καὶ πολλάκις τὰς παραφέρει. Αἱ παρεκτροπαὶ δ' αὗται εἴτε διὰ τὴν διάνοιαν εἴτε διὰ τὴν καρδίαν εἰσὶν ἐπικίνδυνοι. Τὸ κακὸν δ' εἶνε, ὅτι ἐν τῇ ἀνατροφῇ αὐτῶν δὲν γίνεται ἀντίδρασις εἰς τὰ φυσικὰ αὐτῶν ἐλαττώματα· δὲν τίθεται φραγμὸς εἰς τὴν ἐκχείλισιν, οὕτως εἰπεῖν, τοῦ αἰσθήματος· ὁ τρόπος καὶ ἡ μέθοδος τῆς διδασκαλίας δὲν φέρουσι τὰ στοιχεῖα τῆς στερεότητος καὶ τῆς ἐμβριθείας, δὲν πολεμοῦσι τὴν ἐπιπολαιότητα καὶ τὴν ὑπερευαισθησίαν. Καλλιεργοῦσι τὴν μνήμην αὐτῶν, τὴν ζωηρὰν καὶ ἑτοίμην κατάληψιν τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ πολὺ ὀλίγον τὴν κρίσιν αὐτῶν. Ἐν τῇ συνήθει ἀνατροφῇ τοῦ γυναικείου φύλου ἀπαγορεύεται σχεδὸν τὸ κρίνειν, τὸ συλλογίζεσθαι, τὸ συγκρίνειν, τὸ ἀνέρχεσθαι ἀπὸ τῶν ἀποτελεσμάτων εἰς τὰς αἰτίας καὶ τἀνάπαλιν.

Ἐννοῶ ὅτι πρέπει νὰ ὁμιλῶ ἐπιεικέστερον, διότι ἐγγίζω πληγάς· ἀλλὰ πῶς νὰ ὑποκριθῶ, ἐὰν πρόκειται νὰ τὰς ἐπουλώσω ; Δὲν εἶνε ἀληθές, ὅτι αἱ πλεῖσται τῶν γυναικῶν εἶνε μᾶλλον εὐαίσθητοι ἢ λογικαί ; Τὰ παράπονα τῶν πλείστων ἀνδρῶν, οἵτινες συχνὰ μὲ ἐπισκέπτονται, εἰς τοῦτο περιστρέφονται, ὅτι αἱ γυναῖκές των εἶνε ἄκριτοι, εἶνε ἀσυλλόγιστοι, εἶνε ὑπερευαίσθητοι. Καὶ ἐγὼ ἐκ πεποιθήσεως τὰς αἰτίας ἀποδίδω εἰς τὴν πλημμελῆ αὐτῶν ἀνατροφήν, εἴτε τὴν κατ' οἶκον, εἴτε τὴν ἐν τῷ σχολείῳ. Εἶνε ἀνάγκη ἀπὸ τῆς νηπιότητος αἱ γυναῖκες νὰ διδάσκωνται καὶ μορφῶνται οὕτως, ὥστε νὰ καθίστανται προσεκτικαὶ καὶ σκεπτικαί· ἡ ἀπροσεξία καὶ ἀπερισκεψία εἶνε τὸ δηλητηριῶδες μικρόβιον, ὅπερ ὀφείλουσιν οἱ ἁρμόδιοι ἐνωρὶς νὰ φονεύωσι. Ποία πλάνη νὰ πιστεύῃ τις, ὅτι αἱ γυναῖκες εἶνε ἐκ φύσεως ἧττον λογικαὶ τῶν ἀνδρῶν ! Οὐχί. Παρ' αὐταῖς τὸ λογικὸν κέκτηται ἰδιάζουσάν τινα ἀπόχρωσιν, ἰδιάζοντά τινα τρόπον τοῦ ἀντιλαμβάνεσθαι καὶ προσοικειοῦσθαι τὰ πράγματα· ἀλλ' εὑρίσκει τις ἐν τῷ λογικῷ αὐτῶν ἐπίσης στερεὸν ἔδαφος, ἐὰν γνώσκῃ καὶ δύναται διὰ τῆς ἀνατροφῆς νὰ εἰσδύσῃ ἐκεῖ. Τὸ θεῖον φῶς τοῦ λόγου λάμπει ἐν τῷ βάθει τοῦ πνεύματός των· ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ βιάσῃ τοὺς θησαυροὺς τούτου, ἀλλὰ νὰ τοὺς ἀποκαλύψῃ τεχνηέντως, νὰ τοὺς ἐκμεταλλευθῇ καὶ νὰ θέσῃ εἰς ἐνέργειαν. Ὀφείλετε, ὑμεῖς αἱ μητέρες, νὰ συνηθίσητε τὰς θυγατέρας σας νὰ συλλογίζωνται, νὰ κρίνωσι, νὰ ἐννοῶσι κατὰ βάθος τὰ πράγματα· νὰ ἐμβάλλητε εἰς τὸν νοῦν των ὑγιεῖς ἰδέας, καὶ εἰς τὴν καρδίαν των νὰ διεγείρητε ἐπωφελεῖς ὀρέξεις· νὰ διευθύνητε δὲ ταύτας ἐπιδεξίως καὶ ἀποφασιστικῶς. Ἐὰν πράττητε τὸ ἐναντίον, ἐὰν δὲν ὁμιλῆτε αὐταῖς μετὰ λόγου, ἐὰν ἀμελῆτε τοῦ νὰ προφυλάττητε αὐτὰς ἀπὸ τῶν κινδύνων τῶν περιστοιχιζόντων αὐτάς, ἐὰν δὲν κρατῆτε αὐτὰς φερομένας ἐνίοτε πρὸς τὸ χεῖλος τοῦ κρημνοῦ, τετέλεσται· ἡ ἰσορροπία ἀπόλλυται, τὸ ἕρμα ἀφανίζεται.

Ἰδού, ὦ μητέρες, καθ' ἣν στιγμὴν ὀφείλετε νὰ ἐργασθῆτε διὰ τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων σας, ἔρχομαι εἰς βοήθειάν σας· ἔρχομαι ὡς Ἐπίσκοπος καὶ ὡς Πατὴρ ὑμῶν καὶ τῶν θυγατέρων σας. Ἐπιθυμῶ νὰ ἀνοίξω τοὺς θησαυροὺς τῆς καρδίας σας, καὶ νὰ ἀποκαλύψω τὸ θεῖον φῶς τὸ ἐνοικοῦν ἐν ὑμῖν, ὅπως κάμητε χρῆσιν τούτου ἐν τῷ μεγάλῳ ἔργῳ τῆς ἀνατροφῆς. Ἐλπίζω δὲ ὅτι σώζω τὰς θυγατέρας φωτίζων τὰς μητέρας αὐτῶν, τὰς παιδαγωγοὺς καὶ πάσας τέλος ἐκείνας, αἵτινες εἶνε προωρισμέναι ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ νὰ διδάξωσι, μορφώσωσι καὶ ἀναπτύξωσιν αὐτάς.

Ἀλλ' εἷς μέγας καὶ ἀπαραίτητος σύμμαχος τῆς ἑλλόγου ἀνατροφῆς εἶνε ἡ εὐσέβεια· οὐχὶ ὅμως ἡ εὐσέβεια ἡ συνήθης εἰς τὰς γυναῖκας, ἥτις περιορίζεται εἰς τυφλόν τι αἴσθημα θρησκευτικόν, ἀλλ' ἡ ἀληθὴς καὶ στερεὰ εὐσέβεια· πίστις δηλονότι λογικὴ καὶ πεφωτισμένη, θρησκεία πρακτική, θρησκεία τῶν ἔργων. Ἡ τοιαύτη εὐσέβεια προϋποθέτει δύο τινά· γνῶσιν βαθεῖαν τῶν ἀληθειῶν τῆς θρησκείας καὶ ἀγάπην τοῦ καθήκοντος καθ' ὅλας τὰς σχέσεις ὑμῶν πρὸς τὴν οἰκογένειαν, πρὸς τὴν κοινωνίαν καὶ πρὸς τὴν πατρίδα. Οὐδὲν συντελεῖ μᾶλλον πρὸς τὴν ἐνίσχυσιν καὶ κραταίωσιν τοῦ λογικοῦ ὅσον ἡ ἀληθὴς πίστις ἡ μετὰ πεφωτισμένης συνειδήσεως. Ἐντεῦθεν πηγάζουσιν ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γυναικὸς θαυμάσιαι δυνάμεις ἐναντίον παντὸς εἴδους παραπλανήσεως, ἀπάτης καὶ χιμαίρας. Ὁ βίος τότε ἐμφανίζεται ἐν τῇ πραγματικότητί του, οὐχὶ ὑπὸ τὴν ἀπατηλὴν εἰκόνα τῆς ἡδονῆς, ἀλλ' ὑπὸ τὴν αὐστηρὰν καὶ γλυκεῖαν ὄψιν τοῦ καθήκοντος· τυφλὴ εὐσέβεια, ἔστω καὶ αἰσθηματικὴ καὶ ζωηρά, δὲν δύναται νὰ παραγάγῃ τοιαῦτα ἀποτελέσματα, εἰς δυσχερεῖς δὲ περιστάσεις θὰ διατρέξῃ κίνδυνον νὰ διασαλευθῇ ἢ καὶ ἄρδην νὰ ἀνατραπῇ. Μέγα ἀντικείμενον σκέψεως διὰ τὰς μητέρας καὶ διὰ τὰς παιδαγωγούς.

Ἀλλ' ἴσως τις ἐξ ὑμῶν ἐκ προλήψεως ἀπορήσῃ, πῶς εἷς ἐπίσκοπος διδάσκει νὰ ἀναπτύσσητε τὸ πνεῦμα, νὰ φωτίζητε τὴν διάνοιαν καὶ νὰ ὑποβάλλητε τὰς θυγατέρας σας εἰς ἀνατροφήν, βάσιν ἔχουσαν τὸν ὀρθὸν νοῦν. Σᾶς λέγω λοιπὸν ὅτι τοῦτο εἶνε καθῆκον παντὸς λειτουργοῦ τῆς θρησκείας, καθῆκον ἐπιβαλλόμενόν μοι ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἱδρυτοῦ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας· ὀφείλω ἀκριβῶς νὰ σας γνωρίσω ὅ,τι ὑμεῖς ἀγνοεῖτε, καὶ νὰ σας παροτρύνω, ὅπως μὲ ἀκολουθήσητε μετὰ θάρρους καὶ ἀναβῆτε τὰς φω-

τεινὰς ἐκείνας κορυφὰς τῆς σοφίας, τὰς ὁποίας ἀποκρύπτει ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν σας ἡ ἀμάθεια καὶ ἡ ἐπιπολαιότης, καὶ ἐκεῖθεν ἀντιληφθῆτε καὶ κατανοήσητε τὴν ἀλήθειαν.

Ὁ ὑπέρτατος διδάσκαλος τῆς ἀνθρωπότητος λέγει: «Ἐγώ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου· ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ οὐ μὴ περιπατήσει ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' ἕξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς». Νὰ λέγητε λοιπὸν εἰς τὰς θυγατέρας σας ὅτι ὁ θεῖος οὗτος διδάσκαλος εἶνε ὁ ἀληθὴς διδάσκαλος αὐτῶν καὶ προσκαλεῖ αὐτὰς εἰς τὴν σχολήν του· ὅτι ἐν τῇ σχολῇ ταύτῃ ὑπάρχει ἡ ἑστία τοῦ φωτός, διὰ τῶν ἀκτίνων τοῦ ὁποίου δύνανται νὰ διαλύσωσι τὰ σκότη τῆς διανοίας των, καὶ ἐν αὐτῇ εὑρίσκεται τὸ κέντρον τῆς ἀγάπης, ἐξ οὗ δύναται ἡ καρδία των νὰ πληρωθῇ παντὸς ἀγαθοῦ αἰσθήματος. Ἀλλ' ἐκεῖνο ὅπερ θὰ ἐκπλήξῃ μᾶλλον αὐτὰς εἶνε, ὅτι θὰ μάθωσιν, ὅτι τὸ θεῖον τοῦτο φῶς εἶνε αὐτὸ τὸ ἴδιον φῶς τοῦ λογικοῦ των. Ὁ ἱερὸς Αὐγουστῖνος διδάσκει, ὅτι ὁ ἐν ἡμῖν λόγος εἶνε μετοχὴ (participatio) τοῦ θείου φωτός, ἀνταύγεια αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ. Ἰδοὺ διατί ἐξ ἀρχῆς εἶπον εἰς ὑμᾶς, ὅτι ὀφείλετε ἐν τῇ ἀνατροφῇ τῶν θυγατέρων σας νὰ καλλιεργήσητε καὶ ἀναπτύξητε τὸν νοῦν των. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι ἐν τῇ ἀνατροφῇ πρέπει νὰ καλλιεργῇ τις καὶ ἀναπτύσσῃ πάσας τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς· ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ λησμονῆτε ὅτι τὸ λογικὸν εἶνε ἡ ἀρχικὴ καὶ θεμελιώδης δύναμις, χωρὶς τῆς ὁποίας αἱ λοιπαὶ ἀποβαίνουσι μάταιαι, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐπιβλαβεῖς καὶ πρόξενοι μεγάλων κακῶν.

Δύνασθε δὲ νὰ ἀναπτύξητε τὸ λογικὸν τῶν θυγατέρων σας χωρὶς νὰ κάμητε αὐτὰς σοφὰς ἢ σχολαστικάς. Ὑπάρχουσι σπουδαὶ εὔκολοι, ἁπλαῖ, ἀλλὰ σοβαραί, τὰς ὁποίας θὰ ἀγαπήσωσι, καὶ αἵτινες ἔχουσι δύναμιν μεγάλην εἰς τὸ νὰ κρατύνωσι καὶ ἀνυψώσωσι τὸ λογικόν των. Αἱ τοιαῦται σπουδαὶ ἀναφέρονται εἰς τὴν γνῶσιν τῆς δημιουργίας, εἰς τὴν γνῶσιν τῆς φύσεως καὶ δι' αὐτῶν εἰς τὴν γνῶσιν αὐτοῦ τοῦ Δημιουργοῦ. Οὕτω δὲ ἐκ τῆς γνώσεως τῶν φυσικῶν ὄντων καὶ φαινομένων θὰ γεννηθῇ ἐν τῇ ψυχῇ των ἡ πίστις, ἡ ἀληθὴς πίστις. Τοιαύτη δὲ πίστις, οὖσα τὸ προϊὸν τῆς γνώσεως, εἶνε ἀκράδαντος. Ὁ ὀρθὸς λόγος καὶ ἡ πίστις τότε εἶνε ἐντελῶς σύμφωνοι καὶ βοηθοῦνται ἀμοιβαίως. Ψυχὴ κατεχομένη ὑπὸ τῆς πίστεως βλέπει κάλλιον, ἀκούει κάλλιον, ἐννοεῖ κάλλιον· ψυχὴ πεφωτισμένη ὑπὸ τῆς γνώσεως πιστεύει κάλλιον, προσεύχεται κάλλιον, ἀποδέχεται τὰς ὑψηλὰς διδασκαλίας τοῦ Εὐαγγελίου κάλλιον. Οὕτως ἡ τοῦ νοῦ ἐργασία καὶ ἡ σπουδὴ συντελοῦσιν εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τῆς μακαριότητος, ἥτις οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ τὸ ὁρᾶν τὸν Θεόν.

Ἂς μὴ εἴπῃ δέ τις ὅτι αἱ τοιαῦται σοβαραὶ σπουδαὶ δὲν εἶνε διὰ γυναῖκας, ἢ ὅτι αἱ γυναῖκες δὲν εἶνε δι' αὐτάς. Οὐχί, αἱ σπουδαὶ αὗται δὲν ὑπερβαίνουσι τὰς γυναικείας δυνάμεις. Διατείνομαι, ὅτι αἱ γυναῖκες δύνανται νὰ ἐννοῶσι ταύτας οὐχ ἧττον τῶν ἀνδρῶν. Ἡ πεποίθησίς μου εἶνε ὅτι παρὰ ταῖς γυναιξὶν ὁ *καθαρὸς λόγος*, φωτιζόμενος ὑπὸ τῆς πίστεως, ἐὰν μὴ ἐπεσκοτίσθη ὑπὸ τῆς ἀτομικότητος καὶ τῆς φιλαυτίας ἀπὸ τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς ἡλικίας των, ἢ ἐὰν μὴ ἠμβλύνθη ὑπὸ τῆς χαμαιζήλου αὐτῶν ἀνατροφῆς, ἔχει δύναμιν ὀξυτάτην. Σεβαρὰ δοκιμασία τῆς διανοίας των, τῆς κρίσεώς των, τῆς προσοχῆς των καὶ εἰς ἀφῃρημένας ἔτι ἰδέας, δίδει καταπληκτικὰ ἀποτελέσματα. Τούτου ἕνεκεν μετὰ θάρρους ζητῶ, ἵνα ἡ ἀνατροφὴ τῶν γυναικῶν ἀναμορφωθῇ καὶ μεταρρυθμισθῇ, ἂν καὶ φοβοῦμαι, ὅτι πολλαὶ ἐξ ὑμῶν τῶν μητέρων θὰ ἀποδοκιμάσωσι τὰς προτάσεις μου ἐκ φόβου μήπως ἐνοχλήσωσι τὰς κόρας των. Ὁ φόβος δ' οὗτος, ἢ μᾶλλον ἡ πρόληψις ὠθεῖ τὰς πλείστας μητέρας εἰς τὸ νὰ ἐπινοῶσι μέσα ἀνατροφῆς τῶν θυγατέρων των ὅσον τὸ δυνατὸν διασκεδαστικὰ καὶ θίγοντα ἐπιπολαίως τὴν διάνοιαν, μὴ δυνάμενα δὲ νὰ εἰσδύσωσιν εἰς τὸ βάθος αὐτῆς. Ὑποβάλλουσιν αὐτὰς εἰς τὴν σπουδὴν ἐλαφρᾶς τινος φιλολογίας, παρεχούσης τροφὴν εἰς μόνην τὴν φαντασίαν. Θεωροῦσι δηλονότι αὐτὰς ἀναξίας νὰ διανοῶνται ἐμβριθῶς, νὰ ἐξετάζωσι κατὰ βάθος τὰς αἰτίας τῶν ὄντων καὶ νὰ ἔρχωνται εἰς συνείδησιν τῆς ἀξίας αὐτῶν ὡς λογικῶν ὄντων κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν τοῦ Θεοῦ πλασθέντων. Ἐντεῦθεν διεγείρουσιν ἐν αὐταῖς ψευδῆ τινα αἰσθητικότητα καὶ καθιστῶσιν ἐλαφρὰς καὶ φλυάρους, ἑτοίμους νὰ καταπλήσσωνται εἰς πᾶν τὸ καινοφανὲς καὶ εὐολίσθους εἰς πᾶν τὸ ἔκτροπον.

Γνωστῆς ἤδη γενομένης τῆς ἀτελοῦς καὶ ἐπιπολαίου ἀνατροφῆς τῶν θυγατέρων σας, ἡ ἀνάγκη τῆς θεραπείας ἐπείγει. Ἐπειδὴ μυριάκις τὸ ἐδοκίμασα, διατείνομαι, ὅτι ἡ διάνοια τῶν γυναικῶν εἶνε τοσοῦτον φωτεινή, ὥστε οἱαδήποτε εἶνε τὰ χάσματα τῆς ἰδίας αὐτῶν ἀνατροφῆς, δὲν ἀπωλέσθη τὸ πᾶν δι' αὐτάς. Εἰς πᾶσαν ἐποχὴν τῆς νεανικῆς αὐτῶν ἡλικίας, καὶ μετὰ τὰς σπουδὰς τοῦ σχολείου, τὸ ἔργον τῆς ἀνατροφῆς δύναται νὰ ἐπαναληφθῇ, καὶ τὰ κενὰ ἐπὶ τῶν οὐσιωδῶν σημείων νὰ πληρωθῶσιν. Ἐὰν τὸ μέγα αὐτῶν ἐφόδιον, ὁ ὀρθὸς νοῦς, τεθῇ ἡμέραν τινὰ εἰς συνάφειαν πρὸς τὸ ἀληθινὸν φῶς τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἠθικῆς διδασκαλίας τῆς ἐκπορευομένης ἐκ τοῦ στόματος μητρὸς εὐσεβοῦς, αἱ νεάνιδες θὰ κατανοήσωσιν ὅτι καὶ ὁ νοῦς των καὶ ἡ καρδία των διετέλουν ἐν τῷ σκότει. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην αἴρεται τὸ παραπέτασμα, καὶ ἡ μήτηρ ἀνακαλύπτει ὁλόκληρον τὸν ὁρίζοντα τῆς διανοητικῆς καὶ ἠθικῆς καταστάσεως τῆς θυγατρός της, σκέπτεται διὰ τὸ μέλλον της. Καταλαμβάνει ὅτι ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης ὀφείλει αὐτὴ ἡ ἰδία νὰ τὸ παρασκευάσῃ. Τότε ὑπὸ τὴν ἔμπνευσιν τῆς μητρικῆς ἀγάπης, ἥτις πληροῖ τὴν καρδίαν της, αὕτη ἀναβαίνει ἐκ τῆς σκοτεινῆς χώρας τοῦ αἰσθήματος εἰς τὴν φωτεινὴν τοῦ λόγου, καὶ ἐκεῖ χειραγωγεῖ καὶ ἀναβιβάζει τὴν θυγατέρα της. Τὰ πάντα ἀνυψοῦνται καὶ φωτίζονται τότε διὰ τῆς μητρός· ἡ ἀλήθεια, ἡ ἀρετή, ἡ ἀληθὴς εὐδαιμονία, ὁ σκοπὸς τοῦ βίου, τὰ καθήκοντα πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον. Ἡ νεᾶνις τότε δίδει εἰς ἕκαστον πρᾶγμα τὸ προσῆκον ὄνομα· δὲν ὀνομάζει πλέον τὸ καλὸν κακόν, καὶ τὸ κακὸν καλόν. Βλέπει τὰ πάντα ὑπὸ τὴν ἀληθῆ αὐτῶν ὄψιν καὶ εἰς τὰ ἑκάστοτε ἐν τῷ κόσμῳ συμβαίνοντα ἀνατρέχει εἰς τὰς αἰτίας, διδασκομένη ὅτι αἱ ὄψεις τῶν πραγμάτων ἐξαπατῶσιν.

Ἅπαξ τὸ πνεῦμα γυναικός τινος ἔλαβε τὴν ἔλλαψιν ταύτην, ἂς μὴ διστάζῃ πλέον περὶ τῶν καλῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἀνατροφῆς, ἣν δίδει εἰς τὴν θυγατέρα της· ἂς ἐξακολουθῇ μετὰ θάρρους νὰ ἐργάζηται, ὅπως καταστήσῃ αὐτὴν ἰσχυρὰν κατὰ τὸ πνεῦμα, κατὰ τὴν καρδίαν καὶ κατὰ τὸν χαρακτῆρα· τοῦθ' ὅπερ εἶνε ὁ τελικὸς σκοπὸς τῆς ἀνατροφῆς· ταχέως θὰ κατανοήσῃ ὅτι τὸ ἔργον, ὅπερ ἀνέλαβεν, εἶνε εὐχερέστερον καὶ ἁπλούστερον παρ' ὅσον κοινῶς πιστεύεται, ἀρκεῖ νὰ ἔχῃ τὸ σθένος νὰ ἀναμορφώσῃ καὶ συμπληρώσῃ ἐν αὐτῇ πᾶν ὅ,τι παρέλιπεν ἐν τῇ προτέρᾳ αὐτῆς ἀνατροφῇ εἴτε τῇ ἐν τῷ σχολείῳ εἴτε τῇ ὑπὸ τὰς ξένας παιδαγωγούς. Δὲν θὰ παρέλθῃ πολὺς χρόνος καὶ ἡ νεᾶνις θὰ ἀποκτήσῃ νέας ἕξεις καὶ νέα φρονήματα, ἀντίθετα πρὸς τὰ προηγούμενα. Ἀνάγνωσις σπουδαίων συγγραμμάτων μίαν ἢ δύο ὥρας καθ' ἑκάστην καὶ ἀφήγησις ἱστορικῶν γεγονότων, ἐπιρροὴν ἐχόντων εἰς τὴν ἐπίρρωσιν τοῦ νοῦ καὶ διάπλασιν τῆς καρδίας, ἠθικὰ καὶ θρησκευτικὰ ἀξιώματα, εἰλημμένα ἐκ τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ τῆς φιλοσοφίας, ἔσονται ἱκανὰ ἐφόδια πρὸς ἀπόκτησιν τῆς τελείας καὶ ἀληθοῦς ἀνατροφῆς.

Ποία γλυκύτης διὰ μίαν μητέρα, διὰ μίαν παιδαγωγὸν τὸ νὰ ἴδωσι τὸ ὡραῖον καὶ εὐγενὲς αὐτῶν ἔργον τετελεσμένον! Ἀφοῦ μετεχειρίσθητε ὅλα τὰ μέσα, ἅπερ παρέχει ὑμῖν ὁ νοῦς καὶ ἡ καρδία, τὰς διδασκαλίας, τὰς συνδιαλέξεις, τὰς συμβουλάς, τὰς θωπείας, τὰς παιδιάς, τοὺς ἐλέγχους, τὰς ἐπιπλήξεις, τὰς ἀμοιβάς, ποία ἱκανοποίησις νὰ ἴδητε τὰς θυγατέρας σας γινομένας ἐναρέτους, σεμνάς, γενναίας, ἐχεμύθους, συναισθανομένας τὰ καθήκοντα αὐτῶν, ἐπισπωμένας τὸν θαυμασμὸν τῶν συναναστρεφομένων αὐτάς, οὐδένα δυσαρεστούσας, τὴν χαρὰν καὶ τὴν εἰρήνην πανταχοῦ φερούσας! Ἰδού, Κυρίαι μου, οἱ καρποὶ τῆς ἀνατροφῆς, ἧς ὑπόδειγμα ἔδωκα ὑμῖν, πεποιθὼς ὅτι ἐν τῇ πιστῇ αὐτοῦ ἐφαρμογῇ ἔγκειται ἡ ἀληθὴς εὐδαιμονία ὑμῶν τε καὶ τῶν θυγατέρων σας.

Ἐν Σύρῳ. Δ. ΜΑΡΙΝΟΣ

Η ΜΑΓΙΣΣΑ[1]

[Δραμάτιον Ὀκταβίου Φεγιὲ κατὰ μετάφρασιν Χ. Ἀννίνου]

ΠΡΟΣΩΠΑ

ΕΡΡΙΚΟΣ ΚΟΜΙΓΓΙΟΣ, κόμης, ἡλικίας 32 ἐτῶν.— ΕΚΤΟΡ ΜΩΛΕΟΝ, ὑποκόμης, ἡλικίας ἐτῶν 30.— Δεσποινὶς ΑΡΤΕΜΙΣ ΚΕΡΔΙΚ, φαινομένη ἑξηκοντοῦτις. Ἔχει τὴν κόμην φαιάν, ἀφθόνως ἐπιπεπασμένην διὰ κόνεως, ἐνδυμασίαν ἀνάλογον πρὸς τὴν φαινομενικὴν ἡλικίαν της, ἀλλὰ λίαν ἐπιμεμελημένην.— ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ, ὑπηρέτης αὐτῆς, φαίνεται ὀγδοηκοντούτης. Ἔχει τὴν κόμην καὶ τὰς ὀφρῦς λευκάς. Φέρει ἀναξυρίδα βραχεῖαν μέλαιναν καὶ περικνημῖδας τοῦ αὐτοῦ χρώματος.—ΤΒΟΝΕΤΟΣ, θεράπων τοῦ ὑποκόμητος· φέρει οἰκοστολήν.

ΣΚΗΝΗ Ι'

ΚΟΜΙΓΓΙΟΣ καὶ ΑΡΤΕΜΙΣ.

ΚΟΜΙΓΓΙΟΣ

Ἔχετε ὡς φύλακα ἀληθῆ δράκοντα, δεσποινίς.

ΑΡΤΕΜΙΣ

Ἡ ὑπηρεσία καὶ εἰς αὐτὸ ὡς καὶ εἰς ὅλα τἆλλα δὲν εἶνε δὰ καὶ πολὺ δύσκολος. (Γελῶσα) Οἱ θησαυροὶ τῆς ἡλικίας μου δὲν ἔχουν ἀνάγκην φυλάκων.

ΚΟΜΙΓΓΙΟΣ

Διότι ὡς φαίνεται οἱ καλαίσθητοι εἶνε σπάνιοι εἰς αὐτὸν τὸν τόπον.

ΑΡΤΕΜΙΣ

Προσπαθεῖτε νὰ μὲ κάμετε νὰ πιστεύσω ὅτι ἠμπορεῖ νὰ εὑρεθῇ κάποιος νὰ μ' ἐρωτευθῇ;

ΚΟΜΙΓΓΙΟΣ

Μὰ τὸν Θεόν, κυρία!... πρέπει νὰ ὑπήρξατε πολὺ ὡραία!...

ΑΡΤΕΜΙΣ (ἀναλαμβάνουσα τὸ κέντημά της)

Ναί!... τὸν παλαιὸν καιρόν, τὴν ἐποχὴν ὁποῦ ἡ βασίλισσα Βέρθα ἔνηθε. Δὲν κάθησθε; (Αὐτὴ κάθηται).

ΚΟΜΙΓΓΙΟΣ (μετὰ στεναγμοῦ)

Ὄχι. Εἶνε ἀδύνατον νὰ καταχρασθῶ περισσότερον τὴν φιλοξενίαν σας. (Φέρει τὴν παλάμην εἰς τὸ μέτωπον, τὸ ὁποῖον συννεφοῦται καὶ ἀπομακρύνεται τῆς ἑστίας). Ἂς πηγαίνω!

ΑΡΤΕΜΙΣ (παρακολουθοῦσα μετὰ πολλῆς στενοχωρίας τὰ κινήματα τοῦ Κομιγγίου)

Καί... ποῦ πηγαίνετε;

ΚΟΜΙΓΓΙΟΣ

Κ' ἐγὼ δὲν εἰξεύρω... Ἀλλὰ μὴ φοβῆσθε ὅτι θὰ συνδέσω μὲ καμμίαν θλιβερὰν ἀνάμνησιν

[1] Τέλος· ἴδε σελ. 244.

τὴν χώραν ὅπου κατοικεῖτε. . . Ὦ ! μὴ τὸ φοβῆσθε !

ΑΡΤΕΜΙΣ

Εὐχαριστῶ.

ΚΟΜΙΓΓΙΟΣ (μεταβαίνει ὅπως παραλάβῃ τὸν πῖλον καὶ τὴν ῥάβδον του, διερχόμενος δὲ πλησίον τοῦ κλειδοκυμβάλου, ἐρωτᾷ διὰ νὰ δείξῃ ἀδιαφορίαν καὶ ἀπάθειαν)

Παίζετε ἴσως πιάνον ;

ΑΡΤΕΜΙΣ

Ὀλίγον.

ΚΟΜΙΓΓΙΟΣ (ὑποκλινόμενος)

Αἴ, βέβαια· δὲν εἰμπορεῖ κάνεὶς νὰ εἶνε τέλειος. (Λαμβάνει τὸ ἐπανωφόριόν του ἀπό τινος ἕδρας, εἶτα πλησιάζων πρὸς τὴν Ἀρτέμιδα, ἐγερθεῖσαν καὶ παρατηροῦσαν αὐτὸν μετὰ περιεργείας, ἁσπάζεται τὴν χεῖρά της). Δεσποινίς, ὑγιαίνετε καὶ εὐτυχεῖτε ! οὐδεὶς εἶνε ἄξιος τῆς εὐχῆς ταύτης περισσότερον ὑμῶν. (Μετά τινας στιγμὰς ἀλγεινῆς σιωπῆς) Μοῦ ἐπιτρέπεται νὰ σᾶς ἐπιφορτίσω μὲ μίαν ἐντολήν;

ΑΡΤΕΜΙΣ

Ποίαν ;

ΚΟΜΙΓΓΙΟΣ (Λαμβάνει γραφίδα ἀπὸ τῆς τραπέζης, ἀποσπᾷ φύλλον χάρτου ἐκ τοῦ χαρτοφυλακίου του καὶ γράφει γραμμάς τινας, τὰς ὁποίας κατόπιν ἀναγινώσκει).

« Ὑπῆρξα μάρτυς ἐν τῇ καλύβῃ, ὅπου μετέβην, σκηνῆς, τὴν ὁποίαν διὰ πρώτην φορὰν ἔβλεπα. Εἶδα μίαν πτωχὴν οἰκογένειαν . . . μικρὰ παιδιά, χωρὶς ἄρτον, χωρὶς θέρμανσιν . . . τρέμοντα ἐκ τοῦ ψύχους καὶ κλαίοντα πέριξ τῆς κλίνης ἑνὸς ψυχορραγοῦντος. . . Ἀφίνω εἰς αὐτὰ ὅλην τὴν περιουσίαν μου. » —Λάβετε, καὶ φροντίσατε περὶ τούτου.

ΑΡΤΕΜΙΣ (προχωροῦσα ἐν βῆμα πρὸς αὐτὸν καὶ λαλοῦσα μετ'ἀξιοπρεπείας ἀφελοῦς καὶ μετὰ συγκινήσεως)

Θέλετε τὰ τέκνα ἐκεῖνα νὰ λησμονήσουν τὴν μητέρα των . . . νὰ γείνουν ξένοι πρὸς ὅλα τὰ μεγάλα καθήκοντα, πρὸς ὅλας τὰς ἱερὰς ἀληθείας τῆς ζωῆς ; . . . νὰ τελειώσουν ὅπως πρόκειται νὰ τελειώσετε καὶ σεῖς ;. . . Ὦ, ὄχι !... σεβασθῆτε τὴν δυστυχίαν των, κύριε ! . . . εἶνε προτιμοτέρα τῆς ἰδικῆς σας.

ΚΟΜΙΓΓΙΟΣ (ἀβέβαιος)

Δεσποινίς . . .

ΑΡΤΕΜΙΣ

Συγγνώμην, κύριε, ἂν ἐπὶ πολλὴν ὥραν ἐνόμισα ὅτι ἤμην τὸ παίγνιον ἀδιακρίτου ὀπωσοῦν ἀστεϊσμοῦ ἐκ μέρους σας... Καὶ τώρα ἀκόμη... ναὶ καὶ τώρα, ἀμφιβάλλω. Εἶνε ἀληθής, εἶνε σοβαρὸς ὁ σκοπός σας ; Ἡ ζωὴ ἑνὸς ἀνθρώπου, ἡ ψυχὴ αὐτοῦ εἶνε λοιπὸν τόσον μικρὸν καὶ εὐτελὲς πρᾶγμα δι' ὑμᾶς, ὥστε περιλαμβάνεται ὁλόκληρος ἐντὸς ἑνὸς ἰδιαιτέρου δωματίου, δὲν ὑπάρχει δὲ πέραν αὐτοῦ τίποτε, οὔτε τέρψεις πρὸς ἀπόλαυσιν, οὔτε καθήκοντα πρὸς ἐκπλήρωσιν ; . . . Ὡς καὶ αὐτὴ ἡ λέξις **καθῆκον** δὲν ἀνευρίσκεται γεγραμμένη εἰς μίαν καὶ μόνην σελίδα τοῦ βίου σας ! . . . Ἐθυσιάσατέ ποτε χάριν τινὸς εἰς τὸν κόσμον μίαν τῶν ἡδονῶν σας, μίαν τῶν κλίσεών σας, μίαν τῶν ἰδιοτροπιῶν σας ; Ἐξήλθετέ ποτε χάριν ἄλλου τινὸς ἐκτὸς τοῦ στενοῦ καὶ παγεροῦ κύκλου τοῦ ἐγωϊσμοῦ σας ; Ὄχι ! . . . Χάριν οὐδενὸς ἐπράξατε τοῦτο, οὐδὲ χάριν αὐτῆς τῆς ἀτυχοῦς μητρός σας !

ΚΟΜΙΓΓΙΟΣ

Κυρία ! . . .

ΑΡΤΕΜΙΣ

Δὲν θέλετε νὰ ζήσετε, διότι δὲν ὑπάρχει ἐπὶ γῆς γυνή, τὴν ὁποίαν θὰ ἠδύνασθε νὰ ἀγαπήσετε . . . Ἀλλ' ἆρά γε, εἰπέτε μου, δὲν ὑπάρχουσι πλέον ἀτυχεῖς, τοὺς ὁποίους δύνασθε νὰ συνδράμητε ; δὲν ὑπάρχουσι θρηνοῦντες, τῶν ὁποίων δύνασθε ν' ἀπομάξητε τὰ δάκρυα καὶ ν' ἀκούσητε τὰς εὐλογίας ; Ζητεῖτε ἀπὸ τὴν ζωὴν γοητείας ἀγνώστους, κύριε . . . Ὦ ! σᾶς ἐπιφυλάσσει πολλὰς τοιαύτας ἡ ζωή, βεβαιώθητε . . . σᾶς ἐπιφυλάσσει—καὶ τὸ προαισθάνεσθε—τὴν γλυκεῖαν μαγείαν τὴν ἀπορρέουσαν ἐκ τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ καθήκοντος . . . τὴν κρυφίαν ἀπόλαυσιν διὰ τὰς παρεχομένας πρὸς τοὺς ἄλλους ἐκδηλώσεις . . . τὴν βαθεῖαν εἰρήνην τῆς ψυχῆς μετὰ ὁλόκληρον ἡμέραν καλῶς καταναλωθεῖσαν. . . καὶ τὸν εὐδαίμονα ὕπνον τὸν παρακολουθοῦντα τὴν ἀγαθοεργίαν. Δοκιμάσατε τὰς ἡδονὰς ταύτας, καὶ ἂν τότε ἡ ζωὴ σᾶς φανῇ κενὴ καὶ ἀνούσιος, ῥίψατε τότε μακράν, ὡς ἀρὰν εἰς τὸν οὐρανόν, τὸ ῥάκος τῆς ὑπάρξεώς σας . . . σᾶς τὸ ἐπιτρέπω . . . Σᾶς ζητῶ καὶ πάλιν συγγνώμην, κύριε . . . (Ἡ φωνή της καθίσταται ἔτι μᾶλλον συγκεκινημένη), ἀλλὰ σᾶς ὁμιλῶ ὅπως θὰ σᾶς ὡμίλει, ἐστὶ βέβαιος, ἐκείνη τὴν ὁποίαν ἐνθυμεῖσθε μετὰ λύπης, διότι δὲν ἠδυνήθητε ν' ἀντικρύσητε τὸ τελευταῖόν της βλέμμα καὶ νὰ δεχθῆτε τὸν τελευταῖόν της ἀσπασμόν.

ΚΟΜΙΓΓΙΟΣ (κύπτων τὴν κεφαλήν, μετὰ φωνῆς ὑποκώφου καὶ τεταραγμένης)

Ναί. . . τὸ πιστεύω. . . πιθανὸν νὰ ἐξέλαβα κακῶς τὴν ζωήν. . . Ἀλλὰ εἶνε πολὺ ἀργά. . . Τὸ νόσημα εἶνε πολὺ προωδευμένον πλέον. . . εὐχαριστῶ, ἀλλὰ. . . χαίρετε !

ΑΡΤΕΜΙΣ (μετά τινος πυρετώδους εὐθυμίας)

Ἔστω. . . Ἀλλὰ τοὐλάχιστον προσφέρετέ μου ἀκόμη μίαν ἐκδούλευσιν, κύριε κόμη.

ΚΟΜΙΓΓΙΟΣ

Μετὰ χαρᾶς, δεσποινίς.

ΑΡΤΕΜΙΣ

Κρατήσατε μιὰ στιγμὴ τὸ νῆμά μου . . . μοῦ κάνετε αὐτὴν τὴν χάριν ; (Ὁ Κομίγγιος ἀπαντᾷ διὰ νεύματος ἀβρόφρονος καὶ κάθηται εἰς τὸ ἀνάκλιντρον. Ἡ Ἄρτεμις καθημένη ἀπέναντί του περιτυλίσσει εἰς τὰς χεῖράς του, ἃς ἐκεῖνος κρατεῖ ἀνοικτὰς εἰς ἀπόστασίν τινα ἀπ' ἀλλήλων, τὸ νῆμα τοῦ μίτου της, ὑποτονθορύζουσα τὸν ἦχον ἄσματος).

ΚΟΜΙΓΓΙΟΣ

Τί ἄσμα εἶν' αὐτό ; Εἶνε ἐγχώριος αὐτὸς ὁ ἦχος ;

ΑΡΤΕΜΙΣ

Ναί· εἶνε ὁ ἦχος τοῦ ἄσματος τοῦ Ρογήρου.

ΚΟΜΙΓΓΙΟΣ

Εἶνε πολὺ ὡραῖος· μοῦ ὑπενθυμίζει τὰ ἄσματα τῆς πατρίδος μου. Πῶς εἶνε οἱ στίχοι ;

ΑΡΤΕΜΙΣ

Εἶνε δημοτικὸν ἄσμα . . . ἀναφέρεται εἰς τὰς Μοίρας, αἱ ὁποῖαι τόσον σᾶς ἀρέσουν.

ΚΟΜΙΓΓΙΟΣ

Θὰ ἔχετε τὴν καλωσύνην νὰ μοῦ τὸ εἰπῆτε ;

ΑΡΤΕΜΙΣ

Εὐχαρίστως, ἀλλὰ φοβοῦμαι μὴν ἀποκοιμηθῆτε, διότι βλέπω ὅτι νυστάζετε ἀρκετά.

ΚΟΜΙΓΓΙΟΣ

Ὄχι, σᾶς βεβαιῶ. . . αἰσθάνομαι μόνον ὀλίγην κούρασιν.

ΑΡΤΕΜΙΣ

Ὅπως ἀγαπᾶτε. . . σημειώσατε ὅμως αὐτό, ὅτι μία μόνον ἑσπέρα ἀφιερωθεῖσα εἰς τὴν καλωσύνην καὶ τὴν ἀγαθοεργίαν σᾶς ἀπέδωκεν ἤδη τὸν ὕπνον καὶ τὴν ὄρεξιν, . . ἕως νὰ ἔλθῃ ἡ τελεία θεραπεία· ἀφήσατε τὸ φάρμακον νὰ ἐνεργήσῃ. . . θὰ τὸ ὑπεβοηθήσω. (Ἀπαγγέλλει μελῳδικῶς τὸ ἑξῆς ἄσμα :)

Παρὰ τὴν ῥίζαν δένδρου γηραιοῦ
Ἀπεκοιμήθη νεανίας ἥρως
Ὑπὸ τὴν Λύκην οὐρανοῦ φαιοῦ
Εἶνε αὐτὸς ὁ θηρευτὴς Ρογῆρος
Οἱ κύνες του μὲ ὑλακὰς
καταδιώκουσι τὸ θήραμα
Καὶ τρέχει εἰς τὸ δάσος ἡ δορκάς.

ΚΟΜΙΓΓΙΟΣ (ταπεινῇ τῇ φωνῇ)

Ἐξακολουθήσατε παρακαλῶ.

ΑΡΤΕΜΙΣ (ἐξακολουθεῖ τὴν ἀπαγγελίαν)

Κ' ἐνῷ κοιμᾶται ὁ Ρογῆρος βλέπει
Ἐνύπνια ἐρώτων ζηλευτά.
Ἡ χεὶρ του ἄνθη μυροβόλα δρέπει
Καὶ τὸ ἀβρὸν μαντεῖον ἐρωτᾷ
Οἱ κύνες του μὲ ὑλακὰς
Καταδιώκουσι τὸ θήραμα
Καὶ τρέχει εἰς τὸ δάσος ἡ δορκάς.

(Ὁ Κομίγγιος ἀποκοιμᾶται βαθμηδὸν Ἡ Ἄρτεμις ἐγείρεται ἀθορύβως καὶ τὸν παρατηρεῖ ἐπ' ὀλίγον κύπτουσα ἐπ' αὐτοῦ. Εἶτα ταχέως ἐξαλείφει ῥυτίδας τινὰς ἐκ τοῦ προσώπου της καὶ ἀποτινάσσει ἐν μέρει τὴν ἐπὶ τῆς κόμης της λευκὴν παιπάλην. Ἀκολούθως ἀπαγγέλλει τὴν κατωτέρω στροφὴν διὰ φωνῆς ὁλονὲν ἀσθενεστέρας :)

Καὶ λέγει ἡ Μοῖρα : « — Φίλε μου, κοιμήσου !
Ἀνάπαυσιν τὸ πνεῦμά σου ποθεῖ.
Στέφανον πλέκω, καὶ ἡ κεφαλή σου
Μὲ τἄνθη ὁποῦ δρέπεις θὰ στεφθῇ. »
Οἱ κύνες του μὲ ὑλακὰς
Καταδιώκουσι τὸ θήραμα
Καὶ τρέχει εἰς τὸ δάσος ἡ δορκάς.

ΚΟΜΙΓΓΙΟΣ (ἀφυπνιζόμενος αἴφνης καὶ ἀνασκιρτῶν)

Ἀ ! . . . ποῦ εὑρίσκομαι ; . . . (Ἐγείρεται ἔκθαμβος). Ὠνειρεύθην ! . . . σεῖς εἶσθε ἐκείνη τὴν ὁποίαν ἔβλεπα πρὸ ὀλίγου ; . . . (Τὴν παρατηρεῖ ἔκπληκτος. Ἡ Ἄρτεμις φαίνεται πολὺ νεωτέρα, ὡσεὶ διὰ μαγείας ἀνανεωθεῖσα· αἱ ῥυτίδες τοῦ προσώπου της σχεδὸν ἐξηλείφθησαν· ἡ κόμη της φαίνεται σχεδὸν μέλαινα.) Παράδοξον !

ΑΡΤΕΜΙΣ (μειδιῶσα)

Τί τρέχει ;

ΚΟΜΙΓΓΙΟΣ

Μὰ σεῖς δὲν εἶσθε πλέον ἑξηκοντοῦτις ! . . .

ΑΡΤΕΜΙΣ

Μπᾶ ! . . . Μὲ βλέπετε ἀκόμη ὑπὸ τὴν τελευταίαν ἐντύπωσιν τοῦ ὀνείρου σας. . .

ΚΟΜΙΓΓΙΟΣ

Πιθανόν . . . ἔτσι θὰ εἶνε . . . καὶ ὅμως θὰ ὡρκιζόμην ὅτι εἶσθε νεωτέρα κατὰ εἴκοσιν ἔτη.

ΑΡΤΕΜΙΣ

Ἔστω. Τί παράδοξον θὰ ἦτο τοῦτο, κύριε κόμη ; Τὰ χρονικὰ τῶν Μοιρῶν δὲν εἶνε πλήρη ἀρά γε τοιούτων συμβάντων ; Κολακεύομαι πιστεύουσα ὅτι συνελάβετε εἴδός τι ἀγάπης πρὸς ἐμέ. . . Γινώσκετε ὅτι κατὰ πᾶσαν ἐποχὴν ἤρκεσεν ὁ ἀτρόμητος ἔρως νεαροῦ ἱππότου διὰ νὰ θραύσῃ τὰ δεσμὰ τῆς μαγείας, ἐξ ἧς ἀπεκρύπτετο ἡ καλλονὴ τῆς Μοίρας ὑπὸ τὰς ῥυτίδας τῆς κατεσκληκυίας γραίας. . . Σεῖς, κατὰ δυστυχίαν ἰδικήν μου, ἐφθάσατε μόνον μέχρι τοῦ σταδίου τῆς συμπαθείας. . . καὶ ἰδοὺ διατί ἡ ἀνανέωσίς μου συνετελέσθη κατὰ τὸ ἥμισυ. Ἴσως αἴσθημά τι ζωηρότερον θὰ προὐκάλει μεταμόρφωσιν πληρεστέραν.

ΚΟΜΙΓΓΙΟΣ

Αὐτὸ μόνον ἀπαιτεῖται ! . . . Εἶμαι πρόθυμος, μολονότι ἡ παράδοξος αὐτὴ ὁμολογία μοῦ φλογίζει τὰ χείλη. Ὁποιαδήποτε καὶ ἂν εἶσθε, δεσποινίς, —καὶ ὑπάρχουσι στιγμαὶ καθ' ἃς τὸ λογικόν μου δὲν λειτουργεῖ, ὅταν ἐπιχειρῇ νὰ ἐμβατεύσῃ εἰς αὐτὸ τὸ μυστήριον—ὅ,τι δήποτε καὶ ἂν εἶσθε, δὲν τολμῶ νὰ εἴπω ὅτι σᾶς ἀγαπῶ. Εἶνε ἔκφρασις αὕτη, ἥτις πολὺ συχνὰ ἐβεβηλώθη εἰς τὰ χείλη μου. . . ἀλλ' οὐδεμία ποτὲ γυνὴ μοὶ ἐνέπνευσε μέχρι τοῦδε αἴσθημα παραπλήσιον πρὸς τὸ βαθὺ καὶ περιπαθὲς σέβας, τὸ ὁποῖον ἡ παρουσία σας, οἱ λόγοι σας, τὸ βλέμμα σας μοῦ ἐμπνέουν. . . Δὲν σᾶς ἀγαπῶ, ὄχι . . . σχεδὸν σᾶς λατρεύω καὶ δι' αὐτὴν τὴν μόνην ἑσπέραν τῆς ἀπλότητος, τῆς γαλήνης, τῆς ἀληθείας, τὴν ὁποίαν σᾶς ὀφείλω, δι' αὐτὴν τὴν γλυκεῖαν στοργήν, μὲ τὴν ὁποίαν ἀνεζωογονή-

σατε τὸ πνεῦμά μου, ἤθελα νὰ σᾶς ἀφιερώσω ὁλόκληρον τὴν ἀνακτηθεῖσαν ψυχήν μου, ἤθελα... ἐὰν καὶ τοῦτο δὲν ἦτο ὑπαγόρευσις φιλαυτίας, νὰ συνδέσω τοῦ λοιποῦ ἀδιαρρήκτως τὴν ὕπαρξίν μου μὲ τὴν ἰδικήν σας, παραμένων διαρκῶς εἰς τὸ πλευρόν σας... ὄχι... εἰς τοὺς πόδας σας!

ΑΡΤΕΜΙΣ (συγκεκινημένη καὶ ἀξιοπρεπής)

Ἀληθεύει τοῦτο, κύριε Κομίγγιε;

ΚΟΜΙΓΓΙΟΣ

Ἐπὶ τῷ λόγῳ τῆς τιμῆς μου εἶνε ἀληθές.

ΑΡΤΕΜΙΣ

Ἔστω λοιπόν. Αἰσθάνομαι ὅτι ἡ μαγεία διαλύεται ἐντός μου... Ἀλλ' ἐλησμόνησα τὰς μυστηριώδεις λέξεις, δι' ὧν τὸ θαῦμα τῆς ἀνανεώσεως θὰ γείνῃ ὁρατὸν εἰς ὅλους. Πρέπει νὰ συμβουλευθῶ τὸ βιβλίον μου. (Μειδιᾷ καὶ πάλιν καὶ ἐξέρχεται διὰ τῆς πλαγίας θύρας).

ΣΚΗΝΗ ΙΑ'

ΚΟΜΙΓΓΙΟΣ καὶ ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ.

ΚΟΜΙΓΓΙΟΣ (ἔκπληκτος)

Ποία εἶνε αὐτὴ ἡ γυνή; Τὸ λογικόν μου ταράσσεται... Ὑπέφερα πολύ... Ὑπέστην πολλὰς συγκινήσεις... Ὑπόκειμαι εἰς παρακρούσεις... εἰς ὀπτασίας!... Ἂς δοκιμάσω νὰ σκεφθῶ μὲ ὀλίγην ψυχραιμίαν. — Ὑπάρχει ἐδῶ εἰς τὸ μέσον κάποιος δόλος... Ἀλλὰ ὄχι!... γυνὴ τοιαύτη δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἶνε τυχοδιῶκτις, ῥαδιουργος... αὐτὸ θὰ ἦτο τὸ μωρότερον ἐξ ὅσων θὰ ἠδυνάμην νὰ ὑποθέσω. Ἐπὶ τέλους ὅμως!... ἴσως δὲν συνέβη κανὲν θαῦμα καὶ ὅλα εἶνε ἀποκυήματα τῆς φαντασίας μου... Αὐτὴ ἡ δῆθεν ἀνανέωσις εἶνε πλάνη τοῦ ὀνείρου μου... Αὐτὴ ἡ ἰδία μοῦ τὸ εἶπε... Εἶνε μία ἀγαθὴ γραῖα, ἥτις βλέπουσά με ἀτυχῆ μὲ εὐσπλαγχνίσθη, καὶ προσπαθεῖ νὰ μὲ θεραπεύσῃ, καταπραΰνουσα τὴν παραφροσύνην μου... (Εἰσέρχεται ὁ Φραγκίσκος· φαίνεται τώρα εὐθυτενής, ἔχει τὸ βλέμμα ζωηρόν, τὴν χροιὰν δροσερὰν καὶ τὴν κόμην σχεδὸν μέλαιναν).

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ (μὲ φωνὴν ἀρρενωπήν)

Δοῦλός σας, κύριε.

ΚΟΜΙΓΓΙΟΣ

Τί εἶνε τοῦτο!... ποῖος εἶσαι σύ;

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ

Ἔρχομαι νὰ σᾶς προσφέρω τὰς εὐχαριστίας μου, κύριε κόμη. Εἶμαι ὁ γέρω-Φραγκίσκος. Ἤμουν κ' ἐγὼ δεσμευμένος μὲ τὸν αὐτὸν μαγικὸν δεσμόν, μὲ τὸν ὁποῖον ἦτο καὶ ἡ κυρία μου, καὶ ἠλευθερώθην ταυτοχρόνως μὲ αὐτήν. Ἀκόμη εἶμαι πενῆντα χρονῶν, κύριε κόμη· ὅταν ὅμως σεῖς νυμφευθῆτε τὴν δεσποινίδα, ἐλπίζω νὰ μὴν εἶμαι περισσότερον ἀπὸ τριάντα.

ΚΟΜΙΓΓΙΟΣ

Πῶς!... Μὰ ποῦ λοιπὸν εὑρίσκομαι; (Πλησιάζει πρὸς τὸν Φραγκίσκον). Ἔχει πραγματικῶς τὸ ἴδιον πρόσωπον ὅπως καὶ πρότερον... Ἀλλ' αὐτὸ ὑπερβαίνει τὰ ὅρια τοῦ πιστευτοῦ. Ἔλα, φίλε μου· μ' ἐμπαίζεις, ἀλλὰ σὲ συγχωρῶ, πράττω μάλιστα κάτι τι περισσότερον, σὲ καθιστῶ πλούσιον, ἐὰν μοῦ ἐξηγήσῃς τώρα ἀμέσως τὴν κλεῖδα τοῦ αἰνίγματος, τὸ ὁποῖον ὁ νοῦς μου, τὸ ὁμολογῶ, ἀδυνατεῖ νὰ λύσῃ.

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ

Κύριε, γνωρίζετε ἀρκετὰ τὰ ἔθιμα τῆς τάξεώς μας, ὥστε δὲν ἔχετε νὰ μάθετε τίποτε ἀπὸ ἐμέ. Ἐγὼ εἶμαι πνεῦμα ὑποδεέστερον, μαγευμένον πρὸ πολλοῦ χρόνου ὑπὸ τῆς μαγικῆς ἐξουσίας τοῦ Μερλίνου, ὁμοῦ μὲ τὴν εὐγενῆ Μεῖραν, τὴν κυρίαν μου. Ἐπεριμέναμεν ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ δάσους πρὸ ἑνὸς αἰῶνος τὴν ἔλευσιν νεαροῦ εὐπατρίδου, ἀρκετὰ μορφωμένου, ὥστε νὰ προτιμᾷ τὰ εὐγενῆ χαρίσματα τοῦ πνεύματος ἀπὸ τὰ θέλγητρα τῆς παροδικῆς καλλονῆς. Δι' αὐτὸ σᾶς ὑπεδέχθην πρὸ ὀλίγου μετὰ χαρᾶς, τὴν ὁποίαν δὲν ἠδυνάμην ν' ἀποκρύψω, προαισθανόμενος ὅτι ὑμεῖς εἶσθε ὁ ἐλευθερωτής μας. Δι' αὐτὸ δὲ ἔρχομαι νὰ σᾶς προσφέρω τὸν φόρον τῆς εὐγνωμοσύνης μου, συναισθανόμενος ἐκ τῆς εὐχαρίστου μεταβολῆς, ἥτις ἐτελεῖτο ἐντός μου, ὅτι χάρις εἰς ὑμᾶς, κύριε, εἶχε φθάσει τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου.

ΚΟΜΙΓΓΙΟΣ

Δὲν ἔχεις τίποτε ἄλλο νὰ μοῦ εἰπῇς;

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ

Τίποτε.

ΚΟΜΙΓΓΙΟΣ

Τότε λοιπὸν ὁ Μερλῖνος ἂς σὲ βοηθήσῃ, ἐπειδὴ μὰ τὸν Θεόν, ἡ ὑπομονή μου ἐξηντλήθη... (Ὁρμᾷ νὰ τὸν ἁρπάσῃ ἐκ τοῦ τραχήλου).

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ (ἀναχαιτίζων μετὰ ῥώμης τὸν βραχίονά του)

Σιωπή!... Ἀκούσατε!...

(Ἡ πλαγία θύρα ἀνοίγεται. Λαμπρὸν φῶς κατακλύζει τὴν αἴθουσαν. Ὁ Κομίγγιος στρέφεται).

ΣΚΗΝΗ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ

ΑΡΤΕΜΙΣ καὶ οἱ ΡΗΘΕΝΤΕΣ.

(Ἡ Ἄρτεμις φαίνεται εἰκοσαέτις, λευχειμονεῖ καὶ φέρει στεφάνην ἀγροτικῶν ἀνθέων εἰς τὴν κεφαλήν, προχωρεῖ βραδέως κρατοῦσα εἰς τὴν χεῖρα μικρὰν ῥάβδον μαγίσσης. Φθάσασα εἰς ἀπόστασιν ὀλίγων βημάτων ἀπὸ τοῦ Κομιγγίου ῥίπτει παρὰ τοὺς πόδας του τὴν ῥάβδον).

ΑΡΤΕΜΙΣ (μὲ ὕφος καὶ φωνὴν νεανικήν)

Κύριε κόμη, ἔρχομαι νὰ καταθέσω πρὸ τῶν ποδῶν σας τὸ ἔμβλημα ἐξουσίας, ἥτις δὲν ὑφίσταται πλέον, διότι οὐχὶ μάγισσα, φεῦ!... ἀλλ' ἱκέτις εἶνε ἐκείνη, ἥτις σᾶς ὁμιλεῖ τὴν στιγμὴν ταύτην. Εἶμαι ἐγώ, κύριε, ἡ ἐπαρχιώτισσα ἐκείνη, ἥτις ἐξ αἰσθήματος φιλίας λίαν εὐμενοῦς ἐκρίθη ἀξία νὰ φέρῃ τὸ ὄνομά σας.

ΚΟΜΙΓΓΙΟΣ

Ἡ δεσποινὶς Ἀθόλ!...

ΑΡΤΕΜΙΣ

Ἡ Ἰωάννα Ἀθόλ!... μάλιστα... ἴσως θὰ μὲ θεωρήσητε ὡς πολὺ τολμηρὰν καὶ ἥκιστα συγγνωστήν, κύριε, διότι ἐπεχείρησα μὲ τὴν συναίνεσιν καὶ τὴν συνδρομὴν τοῦ ἀδελφοῦ μου (δεικνύει τὸν Φραγκίσκον) νὰ μεταχειρισθῶ θεατρικὰ μέσα, ὅπως ἐπιτύχω μεταβολήν, ἥτις ὑπῆρξεν ἡ εὐχή, ἡ παράκλησις καὶ ἡ τελευταία θέλησις μιᾶς ἐπιθανάτου...

ΚΟΜΙΓΓΙΟΣ

Τῆς μητρός μου!...

ΑΡΤΕΜΙΣ

Τὸ ἔργον μου ἔμελλε νὰ λήξῃ, κύριε, ὅταν ἤθελα σᾶς ἀποδείξει ὅτι εἴχετε ἐκλέξει κακὸν δρόμον· ὅτι ὑπάρχει ζωὴ πλέον ἀξία εἰς ἕνα ἄνθρωπον καὶ διὰ τὸν Πλάστην, ὅστις τοῦ τὴν ἐχάρισεν· ὅτι ὑπαρχουσι γοητεῖαι πραγματικώτεραι καὶ γλυκύτεραι ἐκείνων, πρὸς ἃς σᾶς παρέσυρεν ἡ φαντασία σας... Ναί, ἡ ἀποστολή μου τότε θὰ ἔλεγε (μὲ ὕφος συγκεκινημένον καὶ μελαγχολικόν), ἐγὼ δὲ θὰ ἤμην εὐτυχής, ἔστω καὶ ἂν ἐπρόκειτο ἡ σκηνὴ αὕτη καὶ ἐκείνη ἥτις τὴν παρεσκεύασε νὰ μείνωσι διὰ τὴν καρδίαν σας ὡς ὄνειρον, μέλλον νὰ λησμονηθῇ τὴν πρωίαν... ὡς μυστικὸν τοῦ ὁποίου τὴν τήρησιν ἐμπιστεύομαι εἰς τὴν ἐντιμότητά σας.

ΚΟΜΙΓΓΙΟΣ (ἐν ἀγαλλιάσει)

Ὤ! σᾶς ἱκετεύω!... αὐτὸ τὸ ὄνειρον ἂς μὴ τελειώσῃ ποτέ! (Λαμβάνει τὴν χεῖρά της καὶ προσκλίνει βαθύτατα ἐνώπιόν της).

ΑΡΤΕΜΙΣ (σείουσα τὴν κεφαλήν)

Ἡ λατρεία αὐτὴ ἐξακολουθεῖ νὰ προσφέρεται πρὸς τὴν Μάγισσαν;

ΚΟΜΙΓΓΙΟΣ

Ὄχι!... πρὸς τὸν ἄγγελον. (Ἀποθέτει τὸ μέτωπον εἰς τὴν χεῖρα τῆς Ἀρτέμιδος, διὰ νὰ κρύψῃ τὴν συγκίνησίν του).

ΑΡΤΕΜΙΣ (πρὸς τὸν Φραγκίσκον, ἐρωτῶντα αὐτὴν διὰ τοῦ βλέμματος)

Κλαίει!... ἐσώθη!...

Ὁ φόβος μου, ἡ μέριμνά μου διὰ τὸ μέλλον, ἔλεγεν ὁ Βίσμαρκ, εἶνε μήπως ἡ γραφειοκρατία στραγγαλίσῃ τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν.

Κατὰ τὸν Γκαῖτε, ἡ εὐθυμία εἶνε μήτηρ πασῶν τῶν ἀρετῶν.

ΤΟ ΓΑΛΑ
ΚΑΙ
Ο ΜΕΛΛΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡ ΤΩΝ ΒΡΕΦΩΝ

[Γεωργικὴ ἐπιστολὴ πρὸς τὰς μητέρας].

Ἡ τροφὸς εἶναι δευτέρα μήτηρ, παραδέχεται ἡ κοινὴ γνώμη ὅλων τῶν ἐθνῶν. — Τὰ φυλετικὰ μίση λέγεται ὅτι ῥοφῶσι τὰ βρέφη μετὰ τοῦ γάλακτος τῆς τροφοῦ των. — Καὶ γενικὰς διαταράξεις, οἷον ἀϋπνίαν, στενοχωρίαν, ἀδιαθεσίαν, ἀνησυχίαν, δύναται νὰ μεταβιβάζῃ ἐνίοτε ἡ τροφὸς πρὸς τὸ βρέφος — Οἱ Ἀνατολῖται διὰ τῆς πτωχῆς εἰς λέξεις ἀλλὰ διαπνεομένης ὑπὸ ἀφελοῦς τινος Ἀσιατικῆς φιλοσοφίας τουρκικῆς γλώσσης καλοῦσι τὴν τροφὸν **σοῦτ-ἀνά**, τουτέστι «γαλακτομήτορα». Οἱ δὲ εὔποροι ἐξ αὐτῶν διατηροῦσι καὶ γηροκομοῦσι τὴν γαλακτομήτορά των μετ' ἀφοσιώσεως ὄντως υἱϊκῆς.

Οἱ συνδέοντες οὕτω τὸ βρέφος πρὸς τὴν τροφόν του δὲν ὠπισθοδρόμησαν οὔτε πρὸ τῶν τελευταίων συνεπειῶν τῆς θεωρίας ταύτης, παραδεχόμενοι ὅτι ὁ θηλάζων γάλα αἰγὸς θὰ ἔχῃ βραδύτερον χαρακτηριστικά τινα τοῦ τράγου. — Οὕτως ὁ Ῥωμύλος, ὁ ἱδρυτὴς τῆς Ῥώμης, ἐρρόφησε τὰς θηριώδεις καὶ αἱμεβόρους ἀδελφοκτόνους ἕξεις του ἐκ τοῦ γάλακτος μιᾶς λυκαίνης, ἣν εἶχε τὴν σπανίαν τύχην νὰ βυζάνῃ ἐν τῇ βρεφικῇ του ἡλικίᾳ.

Αἱ μέλισσαι κατορθοῦσιν ἐξ ὠῶν τοῦ αὐτοῦ εἴδους νὰ παράγωσιν ἐργάτιδας (ὅ. ἐ. στείρας θηλείας) καὶ βασιλίσσας, τρέφουσαι τὰς μὲν μᾶλλον διὰ μέλιτος, τὰς δὲ μᾶλλον διὰ γύρεως ἀνθέων. — Ὅταν δὲ ἀντιληφθῶσι τὴν τελευταίαν ὥραν, ὅτι ἔχουσιν ἔλλειψιν βασιλισσῶν, καὶ θέλωσι ν' ἀλλάξωσι προορισμὸν ἑνὸς βρέφους, ὅπερ ἔλαβεν ἤδη μέχρι τινὸς τὴν δι' ἐργάτιδας ἁρμόζουσαν δίαιταν, τότε (ἅ, τότε θὰ ἴδῆτε τί εἶναι τὰ εὐλογημένα μισὰ μέτρα καὶ ἡ ἀναποφάσιστος παλιμβουλία), τότε ἡ τοιαύτη βασίλισσα μήτηρ γινομένη παράγει μόνον κηφῆνας. — Οἱ μύρμηκες ἐκ τῶν ὠῶν των παράγουσι κατὰ βούλησιν ἐκ μὲν τῶν θηλέων ἐμβρύων ἢ γονίμους πτερωτὰς θηλείας ἢ ἀπτέρους ἐργάτιδας (ὡς αἱ μέλισσαι), ἐκ δὲ τῶν ἀρρένων ἐμβρύων παράγουσι κατὰ βούλησιν ἢ μικροσώμους πτερωτοὺς ἐπιβήτορας, ἢ μεγαλοσώμους ἀπτέρους «στρατιώτας» ἔχοντας ἀνάστημα διπλάσιον τῶν ἄλλων.

Μόλον ὅτι ταῦτα εἶναι γεγονότα ἐπιστημονικῶς ἐξηκριβωμένα, ἔχοντα σημασίαν πολὺ μεγαλητέραν τῆς μυθολογικῆς λυκαίνης τοῦ Ῥωμύλου, δὲν δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι τὸ ζήτημα διὰ τὰ ἀνθρώπινα βρέφη εἶναι τόσον ἁπλοῦν, ὥστε νὰ λύηται διὰ τῆς παροχῆς καταλλήλου γάλακτος, ὡς ἐφανταζετο κάποιος ἀστεῖος ὡς ἑξῆς:

Οἱ μέλλοντες στρατηγοὶ—γάλα λέοντος.

Οἱ μέλλοντες δρομεῖς—γάλα λαγωοῦ (ἐν ἐλλείψει αὐτοῦ γάλα ἐλάφου).

Οἱ μέλλοντες φορολογούμενοι.... γάλα ὄνου κ.τ.λ.

Δυστυχῶς ἡ ἐμβρυολογία καταρρίπτει σήμερον αὐτὰς τὰς σπαραξικαρδίους θεωρίας καὶ ἀφαιρεῖ τὴν ἄμεσον ἐπικοινωνίαν οὐχὶ μόνον μεταξὺ τῆς τροφοῦ καὶ τοῦ θηλάζοντος, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῆς ἐγκυμονούσης καὶ τοῦ ἐμβρύου της.—Τὸ ἔμβρυον εἶναι ἴδιος ὀργανισμός, ὅστις ἔχει ζωὴν ὅλως ἀνεξάρτητον τῆς μητρός του, παρ' ἧς ῥοφᾷ τροφὴν ὥσπερ παράσιτον, καθ' ὃν τρόπον ῥοφᾷ τὸ «τσιμποῦρι» τροφὴν παρὰ τοῦ φιλοξενοῦντος αὐτὸ κυνός.

Ἀλλὰ πῶς συμβιβάζεται ἡ ἐπιστημονικὴ αὕτη ἀνεξαρτησία τοῦ ἐμβρύου καὶ τοῦ βρέφους μετὰ τῆς κοινῆς παρατηρήσεως ὅτι τὸ βρέφος ὀφείλει μέγα μέρος τοῦ μέλλοντός του εἰς τὴν τροφόν του;

—Ἀπλούστατα καὶ λογικώτατα, τὸ βρέφος χρειάζεται τροφὴν κατάλληλον διὰ ν' ἀναπτυχθῇ καλῶς. Ἐὰν ἡ τροφή του εἶναι ἀκατάλληλος, ἡ ἀνάπτυξίς του κατ' ἀνάγκην ἔσται ἐλαττωματική. Τινὰ δὲ τῶν ἐλαττωμάτων τῆς ἀναπτύξεως ὡρισμένων μερῶν τοῦ σώματος ἐπιφέρουσιν ἀναποφεύκτως καὶ ἀνάλογα ἐλαττώματα τοῦ χαρακτῆρος.

Γνωστὸν εἶναι ὅτι ἡ δυσπεψία ὑπὸ τὴν χρονίαν μορφήν της προδιαθέτει τοὺς μελαγχολικούς, τοὺς ἀναζητοῦντας τὴν ἐρημίαν, τοὺς αὐτοκτόνους, τοὺς δυστυχεῖς ἕνεκα ψυχικῆς δυσκρασίας, τοὺς μοχθηρούς, τοὺς κακούς· ἐνῷ ἡ ἄμεμπτος λειτουργία τῆς πέψεως παράγει ἐκείνας τὰς καλοκαγαθους στρογγυλὰς φυσιογνωμίας, τὰς ἀποπνεούσας τὴν ἤρεμον εὐτυχίαν, τὰς ἀκτινοβολούσας τὴν χαρὰν τοῦ βίου, τὴν ἀκαταμάχητον καὶ ἐν ὥρᾳ δυστυχίας καὶ πειρασμοῦ εὐχαριστησιν τοῦ ζῆν.

Ἐξετάσατε ἕνα «κιτρινιάρην», «σπληνιάρην» πικρόχολον, εὐερέθιστον, μοχθηρόν, ἀπομεμονωμένον καὶ ἄνευ πραγματικῶν φίλων ἄνθρωπον· θὰ τὸν ἴδητε δυστυχῆ καὶ ἔρημον ἀκόμη καὶ ὅταν εὐπορῇ. Ἐν τούτοις εἶναι θῦμα τῆς τύχης. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κατεστράφη μονίμως καὶ ὁριστικῶς ὅλον τὸ πεπτικόν του σύστημα καὶ ἐδηλητηριάσθη ὁ ὀργανισμός του, διότι βρέφος ὢν ἐστερήθη τοῦ μητρικοῦ μαστοῦ. Οὕτω πως ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς «δὲν ἔπιασε πυτιάν», ὡς λέγουσιν οἱ χωρικοὶ καὶ περὶ τῶν βρεφῶν καὶ περὶ τῶν ὀρφανῶν ἀμνῶν. Καὶ ὅπως τὸ «ἀπύτιαστον» ἐρίφιον ἢ ἀρνίον σπανίως γίνεται τέλειον ζῷον, οὕτω καὶ τὸ στερούμενον τοῦ μητρικοῦ μαστοῦ βρέφος σπανίως γίνεται τέλειος ἄνθρωπος!

Εἶχε πολὺ δίκαιον ἡ μήτηρ τοῦ Ἕκτορος ὑπενθυμίζουσα αὐτῷ ἐν κρισίμῳ στιγμῇ τὰς μεγάλας ὑποχρεώσεις του πρὸς αὐτήν, διότι τοῦ εἶχε παράσχῃ τὸν «λαθικηδέα μαζόν», διότι βεβαίως οὗτος ἤξιζε περισσότερον δέκα γουβερναντῶν καὶ χιλίων ὀκάδων φοντὰν καὶ μπισκότων.

Ἀφ' ἑτέρου ὁ ῥοδοπάρειος ἐκεῖνος χωρικός, ὅστις στρατιώτης ὢν γελᾷ διὰ τὰ ἀμέτρητα λουστραρίσματα καὶ μπουγιατίσματα τοῦ στρατοῦ, ὅστις ἐν τῇ φυλακῇ τραγουδεῖ, ὅστις ξεκαρδίζεται ἀπὸ τὰ γέλοια, διότι φαγὼν τὴν ἐκ 300 δραμίων κουραμάναν του, κατώρθωσε παρά τινος ψευδοεξαδέλφης του ὑπηρετρίας νὰ ἐξοικονομήσῃ ἥμισυ κοτόπουλον καὶ μίαν φραντζόλαν διὰ μεζὲν παρά τινος ὑπηρετρίας λίαν ἀμφισβητησίμου ἐξαδελφικότητος. Αὐτὸς εἶναι εὐτυχής, εὐδαίμων ὅ,τι καὶ ἂν τοῦ συμβῇ.

Καὶ εἰς τί ὀφείλεται ἡ ἀσάλευτος αὕτη εὐδαιμονία; διότι «*τὰ χωνεύει ὅλα*» κυριολεκτικῶς καὶ μεταφορικῶς.—Διότι ἔχει ἄμεμπτον πεπτικὸν σύστημα, διότι ἐν τῇ βρεφικῇ ἡλικίᾳ ἐθήλαζε τὸν «λαθικηδέα μαζὸν» τῆς μητρός του, διότι τέλος ἡ ὁμαλή, κανονικὴ ἀνάπτυξίς του ἐν τῇ τρυφερᾷ βρεφικῇ ἡλικίᾳ ἐξασκεῖ καὶ σήμερον τὴν «λαθικηδέα» ἰδιότητά του, τὴν ἰδιότητα δηλαδὴ νὰ λησμονῇ ἀμέσως ὅλας τὰς φροντίδας καὶ ὅλα τὰ βάσανα εὐθὺς ὡς γεμίσῃ τὸν στόμαχόν του καὶ παραδοθῇ εἰς τὴν τέρψιν, τὴν ἀξιοζήλευτον τέρψιν μιᾶς κανονικῆς πέψεως.

Ἂς φθάσωμεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὦ μητέρες.

Θέλετε τὰ βρέφη σας νὰ γίνωσιν εὐτυχεῖς ἄνθρωποι;—Προφυλάξατέ τα ὅσον δύνασθε ἀπὸ πάσης δυσπεψίας καὶ πάσης γαστρικῆς διαταράξεως.

—Ἀλλὰ πῶς;

Τὸ καλήτερον γάλα βεβαίως εἶναι τὸ τῆς μητρός, καὶ ἐν ἐλλείψει ταύτης τὸ γάλα τῆς τροφοῦ.—Ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ ἐξαιρέσεις. Μερικαὶ γυναῖκες ἔχουσι γάλα ὑπὲρ τὸ δέον πλούσιον εἰς στερεὰς οὐσίας, τὸ ὁποῖον βλάπτει τὰ βρέφη, ὅπως μερικαὶ φορβάδες παράγουσι γάλα ἀνώμαλον, πολὺ παχὺ π.χ., δι' οὗ «καίουσι» τοὺς ἰδίους πώλους των.—Βρέφη λίαν ἀσθενῆ καὶ παθητικά, μὴ δυνάμενα πλέον νὰ χωνεύσωσιν οὔτε τὸ κανονικὸν γάλα τῆς ἰδίας μητρός των, βλέπουσι τὴν σωτηρίαν των μὲ τὸ γάλα τῆς ὄνου τὸ ἥκιστα θρεπτικόν, ἀλλὰ λίαν εὐχώνευτον.

Ἀλλὰ πολλαὶ μητέρες δὲν ἔχουσιν οὔτε τὰ μέσα νὰ προμηθεύωσιν εἰς τὰ βρέφη των τροφούς, οὔτε εἶναι δυνατὸν ἐπ' ἄπειρον νὰ διατηρῆται βρέφος ὑπὸ γάλακτος ὄνου, καὶ τούτου λίαν σπανίου καὶ δαπανηροῦ.—Πρέπει ἆρά γε νὰ καταφύγωσιν εἰς τὸ ἀγελαδινὸν καὶ αἴγειον γάλα, τὸ τόσον δυσχώνευτον διὰ βρέφη μικρᾶς ἡλικίας, ἐν γνώσει πλέον ὅτι οὕτω θέτουσι τὰς πρώτας βάσεις τῆς δυστυχίας τοῦ μέλλοντος ἀνθρώπου;

Φρικτὸν εἰπεῖν, τοῦτο ἀκριβῶς γίνεται καὶ ἡ δυστυχὴς μήτηρ λέγει στενάζουσα: Τί νὰ κάμω, ποῦ νὰ εὕρω χρήματα νὰ πληρώσω παραμάνναν;

Ἀλλ' ἰδοὺ ἔρχεται ἀρωγὸς ἡ ἐπιστήμη, διδάσκουσα μεθόδους τροποποιήσεως τοῦ γάλακτος τῶν ζῴων οὐχὶ ἁπλῶς διὰ προσθήκης ὕδατος ἢ σακχάρου, ὡς κοινῶς γίνεται, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τῆς ἀφαιρέσεως τῆς πλεοναζούσης λίαν δυσπέπτου τυρίνης.—Τὸ τοιοῦτον τεχνητὸν γάλα ἀπαλλασσόμενον καὶ τῶν τυχὸν περιεχομένων ἐπιβλαβῶν μικροβίων διὰ καταλλήλου στειρεύσεως, εἶναι τροφὴ διὰ τὰ βρέφη, ἂν ὄχι ἰσοβάθμιος πρὸς τὸν μαστὸν τῆς μητρός, πάντοτε ὅμως ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ καταλληλότερον τοῦ κοινοῦ γάλακτος αἰγὸς ἢ ἀγελάδος. Τὸ βρεφοτροφικὸν τοῦτο γάλα ἀφ' ἑνὸς μὲν περιορίζει τὴν φρικώδη θνησιμότητα τῶν βρεφῶν, ἀφ' ἑτέρου δέ, ὦ μητέρες, θέτει τὰς πρώτας βάσεις τῆς μελλούσης εὐτυχίας τοῦ βρέφους.

Ἐν ἄλλῃ ἐπιστολῇ θὰ σᾶς διδάξω τὰ καθ' ἕκαστα τῆς παρασκευῆς του, διότι ἡ ἀγωγὴ τοῦ ἀνθρώπου πρέπει ν' ἀρχίζῃ ἀφ' ἧς στιγμῆς γεννᾶται.

Χαρὰ εἰς τὴν μητέρα, ἥτις ἐκθρέψασα δεόντως τὸ τέκνον της δύναταί ποτε νὰ τοῦ ὑπενθυμίσῃ τοῦτο διὰ τοῦ Ὁμηρικοῦ στίχου:

Ἕκτορ, τέκνον ἐμόν, τάδε τ' αἴδεο καί μ' ἐλέησον
αὐτήν, εἴ ποτέ τοι λαθικηδέα μαζὸν ἐπέσχον.

Ρ. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ

Ἐπειδὴ εἰς τὸ προηγούμενον φύλλον ἀνεμίχθησαν οἱ δύο ἑπόμενοι μῦθοι, ἀναδημοσιεύομεν αὐτούς.

ΔΗΜΩΔΕΙΣ ΜΥΘΟΙ

Η ΓΙΔΑ

Τὴ γίδα τὴν ἔφτιασε ὁ Διάβολος, μὰ δὲν ἐλυγοῦσαν τὰ πόδια της· ἔστεκε πάντα ὀρθὴ καὶ ἐψοφοῦσαν ὅλα τὰ γίδια.

Μιὰ ἡμέρα τὴν ἔδειξε τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ εἶπε:

—Ἔφτιασα ἕνα πρᾶμα, μὰ δὲν μπορῶ νὰ τὸ κάνω νὰ κάτσῃ καὶ μοῦ ψοφάει.

Τότε ὁ Χριστὸς ἔβγαλε τὴ βοῦλλά του καὶ τὴν ἐβούλλωσε εἰς τὰ δύο γόνατα καὶ ἀμέσως ἐκάθισε.

Γιὰ τοῦτο τὰ γίδια ἔχουν εἰς τὰ δύο μπροστινὰ ποδάρια ἀπὸ μία βοῦλλα εἰς τὰ γόνατα.

Ο ΛΑΓΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΛΑΓΩΝΙΚΟ

Ὁ Χριστὸς καὶ ὁ Διάβολος ἦσαν μαζί. Μίαν ἡμέραν λέγει ὁ Διάβολος τοῦ Χριστοῦ:

—Ἔφτιασα ἕνα πρᾶμα ὅπου δὲν τὸ πιάνει τίποτε.

—Γιὰ νὰ ἰδῶ, τοῦ λέγει ὁ Χριστός.

Τότε ὁ Διάβολος ἀπολάει ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὴν καπότα του τὸ λαγό.

Τὴν ἄλλην ἡμέραν λέγει ὁ Χριστὸς τοῦ Διαβόλου:

—Γιὰ ἀπόλυσε πάλι ἐκεῖνο τὸ πρᾶμα ποῦ ἔφτιασες.

Καὶ ἄμ' ἀπόλυσε ὁ Διάβολος τὸ λαγό, ἀπολάει καὶ ὁ Χριστὸς τὸ λαγωνικὸ καὶ τὸν ἔπιασε.

Ὁ Διάβολος ἔσκασε ποῦ ὁ Χριστὸς ἔφτιασε καλήτερο πρᾶμα ἀπ' αὐτὸν καὶ ἐμάζεψεν ὅλους τοὺς λαγοὺς καὶ τοὺς βάνει κάθε νύκτα καὶ ὀργώνουν τὰ χωράφια του, καὶ ὅσοι δὲν πηγαίνουν, ἐκείνους τοὺς ἀφίνει καὶ τοὺς πιάνουν τὰ λαγωνικά.

ΤΡΕΙΣ ΦΙΛΟΙ

[*Κατὰ τὸν Ἕρδερ*].

Μὴν ἔχῃς ἐμπιστοσύνην εἰς κανένα φίλον, ἂν πρῶτον δὲν τὸν δοκιμάσῃς· πολὺ περισσότεροι εὑρίσκονται εἰς τὴν τράπεζάν σου παρὰ εἰς τὴν θύραν τῆς φυλακῆς σου.

Εἷς ἄνθρωπος εἶχε τρεῖς φίλους. Ἐκ τούτων τοὺς δύο ἠγάπα περισσότερον· ὁ τρίτος τοῦ ἐφαίνετο ἀδιάφορος, ἐνῷ ἦτο ἴσως τόσον ἀφωσιωμένος ὅσον καὶ οἱ ἄλλοι δύο. Κατηγορήθη ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἀδίκως καὶ προσεκλήθη εἰς τὸ δικαστήριον.

—Ποῖος ἀπὸ σᾶς, ἠρώτησε, θέλει νὰ ἔλθῃ καὶ νὰ μαρτυρήσῃ ὑπὲρ ἐμοῦ, διότι μὲ κατηγοροῦν καὶ ὁ βασιλεὺς εἶνε πολὺ ὠργισμένος ἐναντίον μου;

Ὁ πρῶτος ἀπὸ τοὺς φίλους του ἐδικαιολογήθη ἀμέσως, ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ τὸν συνοδεύσῃ, προφασισθεὶς ἄλλας ἐργασίας.

Ὁ δεύτερος τὸν συνώδευσε μέχρι τῆς θύρας τοῦ δικαστηρίου καὶ ἔπειτα ἤλλαξε δρόμον καὶ ἔφυγε φοβηθεὶς τὴν ὀργὴν τοῦ δικαστοῦ.

Ὁ τρίτος φίλος, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχε τὴν ὀλιγωτέραν ἐμπιστοσύνην, μετέβη εἰς τὸ δικαστήριον καὶ ἐμαρτύρησεν ὑπὲρ τῆς ἀθῳότητός του μὲ τόσην προθυμίαν καὶ ζωηρότητα, ὥστε ὁ δικαστὴς τὸν ἐκήρυξεν ἀθῷον καὶ τὸν ἀπεζημίωσεν.

Ὁ ἄνθρωπος ἔχει τρεῖς φίλους εἰς τὸν κόσμον. Πῶς φέρονται κατὰ τὴν ὥραν τοῦ θανάτου, ὅταν ὁ Θεὸς καλῇ αὐτὸν ἐνώπιον τοῦ κριτηρίου του; Τὸ χρῆμα, ὁ καλήτερος φίλος του, τὸν ἐγκαταλείπει πρῶτον. Οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ φίλοι του τὸν συνοδεύουν μέχρι τοῦ τάφου καὶ ἔπειτα ἐπιστρέφουν εἰς τὰς οἰκίας των. Ὁ τρίτος φίλος, τὸν ὁποῖον ἐλησμόνησεν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καθ' ὅλην του τὴν ζωήν, εἶνε τὰ καλὰ ἔργα. Μόνα αὐτὰ τὸν συνοδεύουν μέχρι τοῦ θρόνου τοῦ κριτοῦ, μαρτυροῦν ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τοῦ παρέχουν τὴν εὐσπλαγχνίαν καὶ τὴν θείαν χάριν.

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Δεκάλογος τοῦ λουομένου.

Ἐξ ἰατρικοῦ περιοδικοῦ μεταφέρομεν τὰς ἑξῆς συμβουλὰς πρὸς τοὺς λουομένους ὑπὸ τύπον δεκαλόγου.

1. Μὴ λούεσαι μετὰ σφοδρὰν συγκίνησιν.

2. Μὴ λούεσαι ὁσάκις αἰσθάνεσαι τὴν παραμικρὰν ἀδιαθεσίαν.

3. Μὴ λούεσαι κατόπιν μεγάλης κοπώσεως ἢ ἀϋπνίας.

4. Μὴ τρέχῃς καὶ μὴ κινῆσαι βιαίως, ὅταν πηγαίνῃς νὰ λουσθῇς.

5. Μὴ λούεσαι εἰς μέρος, τοῦ ὁποίου δὲν ἠξεύρεις τὸ βάθος.

6. Ἐκδύου βραδέως καὶ ρίπτου ἀμέσως καὶ ἀποφασιστικῶς εἰς τὸ ὕδωρ.

7. Ἐὰν δὲν πίπτῃς μὲ τὴν κεφαλὴν ἐμπρός, ὁπωσδήποτε βρέχε ἀμέσως ταύτην.

8. Ἔξελθε τοῦ ὕδατος εὐθὺς ὡς αἰσθανθῇς ψῦχος.

9. Σφογγίζου καλὰ μετὰ τὸ λουτρόν, ἐνδύου ἐλαφρὰ καὶ περιπάτει.

10. Ἂν κολυμβᾷς, μένε ἐφ' ὅσον αἰσθάνεσαι εὐχαρίστησιν, ἄλλως ἔξελθε πρὶν λάβῃς ἀνάγκην τῶν ἄλλων ἵνα σὲ σύρωσιν ἔξω.

Τὰ παιδία εἰς τὴν Βουλήν.

Ἡ συνήθεια τοῦ φέρειν ἀνήλικα παιδία εἰς τὴν Βουλὴν ἐπικρατεῖ καὶ παρ' ἡμῖν. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀγγλικὴ βουλή, ὡς φαίνεται, ἔχει ἐνίοτε τοιούτους ἐπισκέπτας, οἵτινες μάλιστα γίνονται καὶ πρόξενοι μικρῶν σκανδάλων, ὡς μαρτυρεῖ τὸ ἑξῆς συμβάν:

Πρὸ πολλῶν χρόνων, ὅταν ὁ λόρδος Ρῶσσελ ἦτο πρωθυπουργὸς καὶ ἡγέτης τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων, μία σοβαρωτάτη συζήτησις διεκόπη ἔξαφνα ἀπὸ τὴν φωνὴν ἑνὸς παιδίου, ψελλίσαντος ἀπὸ τὸ θεωρεῖον τῶν κυριῶν:

— Μαμᾶ, νὰ ἐκεῖ εἶν' ὁ μπαμπᾶς!

Ἐπὶ στιγμὴν ὅλη ἡ Βουλὴ ἐφρικίασεν ἐκ τῆς τοιαύτης ἀνευλαβοῦς διακοπῆς. Ὁ πρόεδρος ἐφάνη πολὺ αὐστηρός, καὶ καλέσας τὸν ἀξιωματικὸν ἀρχιφύλακα, τοῦ εἶπε μὲ φωνὴν ἀκουσθεῖσαν εἰς ὅλην τὴν Βουλήν:

— Ὑπάγετε εἰς τὸ θεωρεῖον καὶ παρακαλέσατε τὴν κυρίαν ποὺ ἔχει αὐτὸ τὸ ἐνοχλητικὸν παιδὶ νὰ ἐξέλθῃ ἀμέσως τῆς Βουλῆς.

Ὁ ἀξιωματικὸς ἠρώτησε τὸν πρόεδρον, ἂν ἔπρεπε νὰ ἐρωτήσῃ τὸ ὄνομα τῶν γονέων τοῦ παιδίου, τότε δὲ εἷς βουλευτὴς ἀντιπολιτευόμενος ἐγερθεὶς ἔκραξεν:

— Εἶνε ἔξυπνο παιδὶ κ' ἐγνώρισε τὸν πατέρα του, εἶνε τὸ μικρὸ τοῦ λόρδου Τζὼν Ρῶσσελ.

Καὶ ἡ Βουλὴ ὅλη ἐγέλασε θορυβωδῶς, ἐνῷ ὁ πρωθυπουργὸς Ρῶσσελ ἠρυθρία καὶ διεμαρτύρετο εἰς μάτην.

Ὁ ἠλεκτρισμὸς θηριοδαμαστής.

Νέα ἐφαρμογὴ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ ἐγένετο χάριν τῶν θηριοδαμαστῶν. Ἐντὸς τοῦ κλωβοῦ τῶν λεόντων καὶ εἰς τὸ διάστημα τὸ χωρίζον τὰ θηρία ἀπὸ τοῦ δαμαστοῦ ἐτέθησαν προσκεκολλημέναι ἐπὶ τοῦ δαπέδου πλάκες μετάλλιναι πλήρεις ἠλεκτρισμοῦ. Οὕτως, ὁσάκις ἀτίθασός τις λέων ἐπιχειρήσῃ νὰ ὁρμήσῃ κατὰ τοῦ θηριοδαμαστοῦ, οἱ πόδες του ἐγγίζουσι τὰς πλάκας καὶ μεταδίδεται εἰς αὐτὸν τοιοῦτος κλονισμός, ὥστε ἡ ἐντύπωσις αὐτοῦ χρησιμεύει ὡς ἄριστον πραϋντικὸν ἐπὶ τοῦ βασιλέως τῶν τετραπόδων.

Ἄνθρωπος μὴ κοιμώμενος.

Εἷς Πασιδόνα τῆς Καλιφορνίας ἀπέθανεν ἀνὴρ ἑκατομμυριοῦχος ἡλικίας 75 ἐτῶν, γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα «ὁ ἄνθρωπος ποὺ δὲν κοιμᾶται», πράγματι δὲ ὁ κοιμηθεὶς τὸν αἰώνιον ὕπνον ἀπὸ δεκαεξαετίας δὲν εἶχε κοιμηθῇ εἰς κλίνην οὔτε μίαν νύκτα τῆς ζωῆς του. Ἄλλοτε ἦτο τόσον ἀπησχολημένος ὡς διευθυντὴς ἐργοστασίου, ὥστε ἠγρύπνει μέχρι τῆς 4 καὶ 5 ὥρας τῆς πρωΐας, κατόπιν δὲ ἔχανε πλέον τὸν ὕπνον του καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ κοιμηθῇ. Ἀποσυρθεὶς πρὸ δεκαὲξ ἐτῶν ἐκ τῆς ἐργασίας συνήθιζε νὰ διέρχεται τὰς ἑσπέρας εἰς τὸ θέατρον, κατόπιν δὲ νὰ μεταβαίνῃ εἰς αἴθουσαν σφαιριστηρίου. Ἐκεῖ μόνον ἀπεκοιμᾶτο ἐπί τινα ὥραν. Ἡ μουσική, ὁ θόρυβος, αἱ ζωηραὶ συνομιλίαι ἐχρησίμευον ὡς ναρκωτικόν, τοὐναντίον δὲ ἡ γαλήνη τοῦ κοιτῶνος ἀφῄρει πᾶσαν ὄρεξιν ὕπνου ἀπὸ τὸν παράδοξον αὐτὸν ἄνθρωπον.

Αἰγυπτιακὴ λυχνία.

Αἱ λυχνίαι τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων ἀπετελοῦντο ἀπὸ μικρὸν δοχεῖον περιέχον ἅλας μαγειρικόν. Ἐντὸς αὐτοῦ ἐδύθιζον τεμάχιον βάμβακος ἐπιμήκους συνεστρημμένον, τὸ ὁποῖον ἔφθανε μέχρι τοῦ πυθμένος καὶ ἐξεῖχεν ὀλίγον εἰς τὸ ἄνω ἄκρον. Ἐντὸς τοῦ δοχείου ἔρριπτον τόσον ἔλαιον ὅσον ἠδύνατο νὰ ἀπορροφήσῃ τὸ ἅλας καὶ ἤναπτον τὸ ἄκρον τοῦ βάμβακος. Τὸ πείραμα εἶνε εὐκολώτατον.

Ὁ πρεσβύτερος ἄνθρωπος.

Ὁ πρεσβύτερος ἄνθρωπος τοῦ κόσμου, τοῦ ὁποίου ἡ ἡλικία εἶνε ἐπισήμως βεβαιωμένη, ζῇ εἰς Στίλτον τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Οὗτος ἑόρτασε τὴν 20 παρελθόντος Μαρτίου τὴν 127ην ἐπέτειον τῆς γεννήσεώς του. Μεθ' ὅλον τὸ προβεβηκὸς τῆς ἡλικίας του ὁ γέρων οὗτος διατηρεῖ ὅλην τὴν διαύγειαν τοῦ πνεύματος, ἡ δὲ μνήμη αὐτοῦ ἀκμαιοτάτη ἔτι εἶνε ἀνεξάντλητος πηγὴ ἀναμνήσεων. Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ζωῆς του δὲν ἠσθένησε σοβαρῶς, κάποτε μόνον ἐξ ἐρυσιπέλατος, καὶ ὑπέφερεν ἐξ ἡμικρανιῶν. Οὐδέποτε ἔπιε πνευματώδη ποτά, ἀλλὰ καπνίζει κατὰ κόρον.

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

ΤΟΥ ΚΑΘ' ΗΜΕΡΑΝ ΒΙΟΥ

Παραγωγὴ μεγάλων καρπῶν.

Δυνάμεθα ν' ἀποκτήσωμεν τεραστίως μεγάλας σταφυλάς, κεράσια, μῆλα, ῥοδάκινα κλπ. διὰ τοῦ ἑξῆς μέσου: διαλύομεν δύο ὀκάδας θειικοῦ σιδήρου ἐντὸς ἑκατὸν ὀκάδων ὕδατος καὶ βρέχομεν διὰ ψεκαστῆρος τὰ φύλλα καὶ τοὺς καρποὺς ἐκλέγοντες τὴν κατάλληλον ὥραν. Τὰς σταφυλὰς π. χ. βρέχομεν τρίς, πρῶτον ὅταν φθάσωσιν εἰς τὸ τρίτον τῆς ἀναπτύξεώς των, δεύτερον ἕνα μῆνα βραδύτερον καὶ τρίτον εἴκοσιν ἡμέρας πρὸ τῆς ἐντελοῦς ὡριμάνσεως.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΕΣΤΙΑΣ — 2277